

บทที่ 3 ระบบเกษตรและรูปแบบการใช้ที่ดิน

ในบทนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระบบเกษตรและรูปแบบการใช้ที่ดินในอำเภอบางบัวทอง ในสามช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนพ.ศ. 2539 ช่วงระหว่างพ.ศ. 2539-2545 และช่วงระหว่างพ.ศ. 2546-2554 ประกอบด้วย ระบบเกษตร การใช้ที่ดินแบบชนบท การใช้ที่ดินแบบเมือง ทิศทางการขยายตัวของเมือง และการขยายตัวของการใช้ที่ดินแบบเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ระบบเกษตร

การศึกษาระบบเกษตรในอำเภอบางบัวทองแบ่งประเภทจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนส่วนใหญ่ มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมากกว่าการทำสวนผักและสวนไม้ผล โดยระบบเกษตรที่ปรากฏในพื้นที่อำเภอบางบัวทองสามารถแบ่งได้เป็นสองรูปแบบตามช่วงเวลาปรากฏ คือ ระบบเกษตรแบบกึ่งยังชีพกึ่งการค้า และระบบเกษตรแบบการค้า ดังนี้

ระบบเกษตรแบบกึ่งยังชีพกึ่งการค้า เป็นระบบเกษตรที่พบก่อนพ.ศ. 2516 เป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้าควบคู่ไปกับการยังชีพ ผลผลิตส่วนใหญ่ที่ได้ถูกนำไปขาย ในขณะที่ผลผลิตอีกส่วนหนึ่งถูกเก็บไว้เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน โดยเป็นการทำนาปีที่ต้องอาศัยน้ำฝน เป็นการปลูกข้าวแบบนาดำ อาศัยแรงงานคนและสัตว์ พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง และมียุ้งฉางในบริเวณบ้านเพื่อเก็บรักษาข้าวเปลือกสำหรับไว้ใช้บริโภคภายในครัวเรือน และเป็นพันธุ์ข้าวที่นำไปใช้ทำการเพาะปลูกในฤดูกาลต่อไป มีการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำนา เช่น การทำขวัญข้าว การเลือกวันที่เป็นมงคลในการหว่านข้าวเพื่อให้ข้าวเจริญเติบโตได้ปริมาณข้าวเปลือกมาก เป็นต้น

สำหรับระบบเกษตรแบบการค้า พบตั้งแต่พ.ศ. 2516 มาจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นการเปลี่ยนจากการทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพกึ่งการค้ามาเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว ผลผลิตทางการเกษตรหรือข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้ชวานาขายให้ตลาดทั้งหมด มีการนำเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการทำการเกษตรแทนแรงงานคนและสัตว์ ทั้งการใช้เครื่องจักรทางการเกษตร การใช้สารเคมีเพื่อบำรุงดินข้าว ป้องกัน และกำจัดแมลงศัตรูข้าว เพิ่มมากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตมากที่สุด และได้รับผลตอบแทนสูงจากการขายผลผลิต

เมื่อเปรียบเทียบระบบการเกษตรกับช่วงเวลาในการศึกษาคั้งนี้ทั้งสามช่วงเวลา (ก่อน พ.ศ. 2539 พ.ศ. 2539-2545 และ พ.ศ. 2546-2554) พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในอำเภอบางบัวทอง ทำการเกษตรแบบการค้าเป็นหลัก โดยเฉพาะชาวนาที่ขายผลผลิตหรือข้าวเปลือกทั้งหมดที่เก็บเกี่ยวได้ให้กับพ่อค้าคนกลางหรือโรงสี ในขณะที่ชาวสวนผักและชาวสวนไม้ผล แม้ว่าจะมีการเก็บผลผลิตบางส่วนที่เก็บเกี่ยวได้ไว้ใช้บริโภคภายในครัวเรือน แต่ก็เป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณที่ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง โดยชาวสวนผักและชาวสวนไม้ผลเลือกขายผลผลิตตามความต้องการของพ่อค้าคนกลางหรือตลาดก่อน กล่าวคือ ถ้าพ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรก็ยินดีขายให้ทั้งหมด แต่ถ้าหากมีผลผลิตบางส่วนที่พ่อค้าคนกลางไม่รับซื้อเนื่องจากผักหรือผลไม้มีรอยช้ำหรือรอยแมลงรบกวน เกษตรกรจึงเก็บผลผลิตส่วนนี้ไว้เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของเกษตรกรแล้ว จึงสรุปได้ว่าเกษตรกรทั้ง 3 ประเภทในอำเภอบางบัวทองทำการเกษตรเพื่อการค้า

นอกจากเป้าหมายในการทำการเกษตรของเกษตรกรดังกล่าวข้างต้นแล้ว หากพิจารณาวิธีการทำการเกษตรก็พบว่า เกษตรกรในพื้นที่อำเภอบางบัวทองเปลี่ยนแปลงวิธีการทำการเกษตรจากการทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพถึงการค้ามาเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้าเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะชาวนาที่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการและขั้นตอนในการทำการเกษตร (ตาราง 3.1) กล่าวคือ ในช่วงเวลาที่ชาวนายังทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพถึงการค้านั้น มีการใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองของท้องถิ่น เป็นการทำนาปีแบบนาดำ มีการใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก ข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้ชาวนาขายให้กับพ่อค้าคนกลางเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90) และเหลือเก็บไว้ใช้บริโภคภายในครัวเรือนและเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ในการทำการเกษตรครั้งต่อไป (ร้อยละ 10) เมื่อชาวนาเปลี่ยนมาทำการเกษตรเพื่อการค้าอย่างเต็มทีนั้นจะต้องทำการปลูกข้าวให้ได้ปริมาณผลผลิตมากที่สุดเพื่อขายให้แก่ตลาด ดังนั้นชาวนาจึงเปลี่ยนมาใช้พันธุ์ข้าวส่งเสริมที่มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ให้มีปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นและสามารถทำการเพาะปลูกได้ในทุกฤดูมาใช้ ชาวนาทำนาตลอดทั้งทั้งปี (นาปีและนาปรัง) แบบนาหว่าน มีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรทั้งเครื่องจักรทางการเกษตรมาใช้แทนแรงงานสัตว์ และการใช้สารเคมีบำรุงดินข้าวและป้องกันโรคข้าว-แมลงศัตรูข้าว ผลผลิต (ข้าวเปลือก) ที่เก็บเกี่ยวได้ทั้งหมดขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อหรือนำไปขายให้กับโรงสี

ในส่วนของการทำสวนผักและการทำสวนไม้ผลนั้น พบว่าทั้งในช่วงของการทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพถึงการค้าและการทำการเกษตรแบบการค้านั้น ไม่มีความแตกต่างในส่วน of วิธีการหรือขั้นตอนในการทำการเพาะปลูกมากนัก เนื่องจากการทำการเกษตรในทั้งสองประเภท ยังต้องอาศัยแรงงานคนเป็นหลัก โดยการเปลี่ยนแปลงที่พบ คือ ในช่วงของการทำการเกษตรแบบการค้ามีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตร เช่น รถไถเดินตามขนาดเล็ก เรือรดน้ำ มาใช้แทน

เครื่องมือพื้นบ้าน เช่น จอบ เลียม พลั่ว ผักบัวรดน้ำ และแครงรดน้ำ เป็นต้น ควบคู่ไปกับการใช้สารเคมีเพื่อบำรุงผักและป้องกันโรคผัก-แมลงศัตรูพืช

ตาราง 3.1 ระบบการเกษตรในอำเภอบางบัวทอง

ช่วงเวลา	ระบบเกษตร	พันธุ์ข้าว	การทำนา	แรงงาน	การจัดการผลผลิต
ก่อนพ.ศ. 2516	กึ่งยังชีพกึ่งการค้า	พื้นเมือง	นาปี นาดำ	คน สัตว์	ขายให้พ่อค้าคนกลาง เก็บไว้บริโภคในครัวเรือน
พ.ศ. 2516-ปัจจุบัน	การค้า	ส่งเสริม	นาปี/นาปรัง นาหว่าน	เครื่องจักร คน	ขายให้พ่อค้าคนกลางทั้งหมด ขายให้โรงสีทั้งหมด

จากการทำการเกษตรดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าระบบเกษตรในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง มีการเปลี่ยนจากระบบเกษตรกึ่งยังชีพกึ่งการค้าเป็นระบบเกษตรแบบการค้าอย่างเต็มที่เป็นระยะเวลากว่า 40 ปี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโต มีการส่งเสริมการเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรโดยการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย เพื่อเป็นสินค้าส่งออกนารายได้เข้าสู่ประเทศ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของระบบเกษตรที่ Ilbery and Bowler (1999) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า พื้นที่ชนเมืองเป็นพื้นที่แรกที่ระบบการเกษตรเปลี่ยนไปสู่การเกษตรเพื่อการค้า เนื่องจากพื้นที่เกษตรในเขตชนเมืองอยู่ใกล้กับแหล่งตลาดขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับผลผลิตได้ในปริมาณมาก เป็นพื้นที่ที่มีดินคุณภาพดีสามารถทำการผลิตได้เต็มที่ ประกอบกับระยะทางที่ใกล้และความสะดวกรวดเร็วจากการพัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงกับเมือง เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเปลี่ยนระบบการเกษตร พื้นที่อำเภอบางบัวทองมีทำเลที่ตั้งใกล้กับกรุงเทพมหานครจึงได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางถนนเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค ผลผลิตที่เกษตรกรทำการผลิตได้สามารถจำหน่ายออกสู่ตลาดได้สะดวก รวดเร็ว ประกอบกับการพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่ที่สนับสนุนให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้มากขึ้น และเมื่อตลาดมีความต้องการผลผลิตปริมาณมากส่งผลให้เกษตรกรเปลี่ยนมาทำการเกษตรเพื่อขายหรือจำหน่ายเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นหากพิจารณาตามลักษณะโครงสร้างของระบบเกษตรเพื่อการค้าแล้ว พบว่าการทำการเกษตรเพื่อการค้าในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง มีลักษณะเป็นการเกษตรแบบเข้มที่เน้นไปที่การผลิตให้ได้ปริมาณมากที่สุด

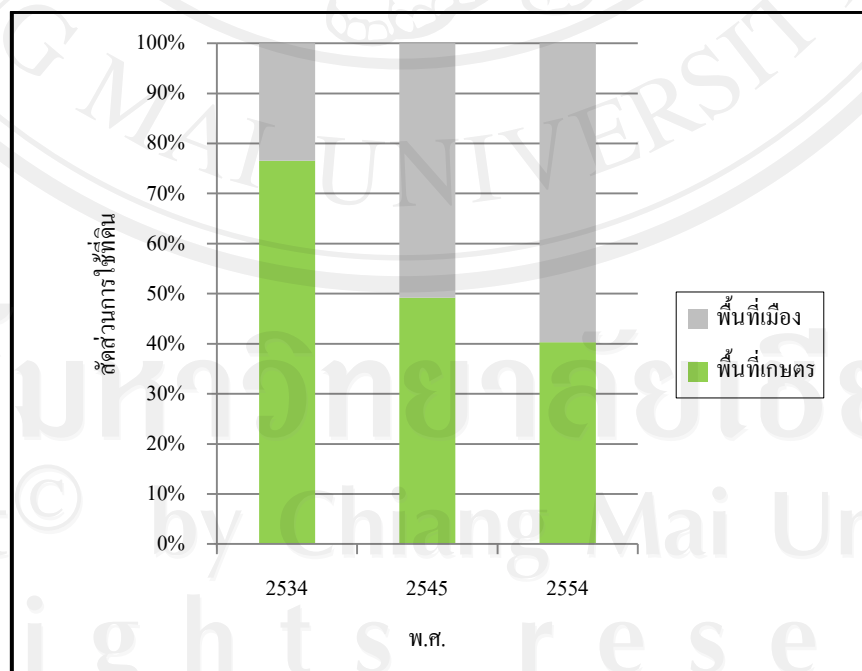
3.2 การใช้ที่ดินแบบชนบท

การใช้ที่ดินในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ได้จากการแปลข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน และการสำรวจภาคสนาม โดยการใช้ที่ดินพ.ศ.

2534 เป็นตัวแทนการใช้ที่ดินช่วงก่อนพ.ศ. 2539 การใช้ที่ดินพ.ศ. 2545 เป็นตัวแทนการใช้ที่ดินช่วง พ.ศ. 2539-2545 และการใช้ที่ดินพ.ศ. 2554 เป็นตัวแทนการใช้ที่ดินในช่วงพ.ศ. 2546-2554 สำหรับ ประเภทการใช้ที่ดินที่พบแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ การใช้ที่ดินแบบชนบท และการใช้ที่ดินแบบ เมือง ดังตาราง 3.2 และภาพ 3.1 (รายละเอียดการกำหนดประเภทการใช้ที่ดินในภาคผนวก ค)

ตาราง 3.2 การใช้ที่ดินในอำเภอบางบัวทองพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

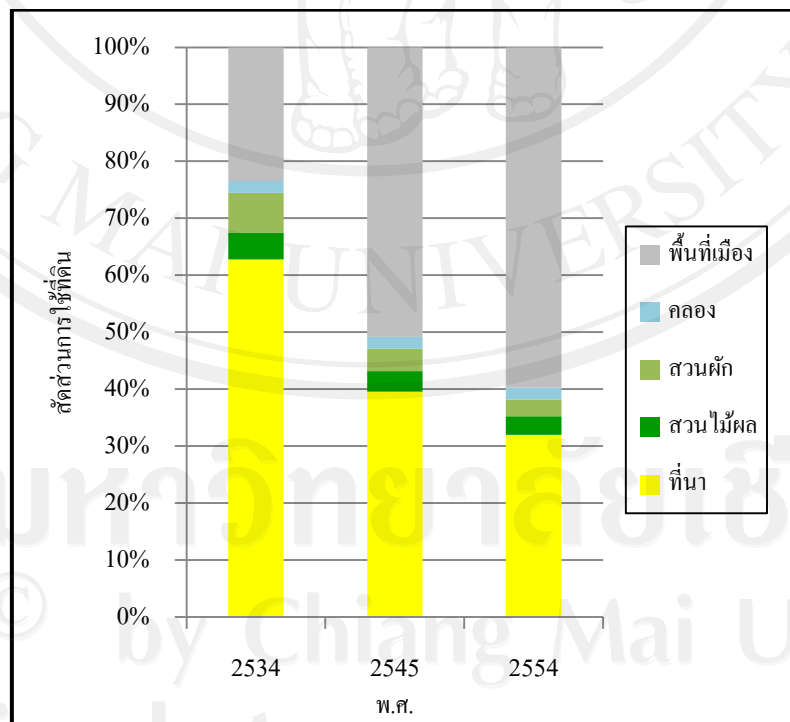
ประเภทการใช้ที่ดิน	ขนาดพื้นที่					
	พ.ศ. 2534		พ.ศ. 2545		พ.ศ. 2554	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ชนบท	56,761	76.54	36,489	49.20	29,878	40.29
ที่นา	46,545	62.76	29,332	39.55	23,699	31.95
สวนไม้ผล	3,516	4.74	2,696	3.64	2,438	3.29
สวนผัก	5,161	6.96	2,886	3.89	2,166	2.92
คลอง	1,539	2.07	1,575	2.12	1,575	2.12
พื้นที่เมือง	17,403	23.46	37,675	50.80	44,286	59.71
รวม	74,164	100.00	74,164	100.00	74,164	100.00

ภาพ 3.1 สัดส่วนการใช้ที่ดินในอำเภอบางบัวทองพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

ในพ.ศ. 2534 พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นการใช้ที่ดินแบบชนบท มีพื้นที่ทางการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 76.54 ในขณะที่การใช้ที่ดินแบบเมืองมีพื้นที่ร้อยละ 23.46 ต่อมาในพ.ศ. 2545 สัดส่วนการใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงจนมีลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ พื้นที่ทางการเกษตรมีพื้นที่ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 49.20 ในขณะที่การใช้ที่ดินแบบเมืองมีพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50.80 ส่วนในพ.ศ. 2554 ลักษณะการใช้ที่ดินยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับพ.ศ. 2545 คือ พื้นที่ทางการเกษตรมีพื้นที่ลดลงเหลือร้อยละ 40.29 และการใช้ที่ดินแบบเมืองมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 59.71 จากลักษณะการใช้ที่ดินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อำเภอบางบัวทองมีการใช้ที่ดินแบบเมืองตั้งแต่ช่วงแรกของการศึกษาแล้ว แต่พบในสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับการใช้ที่ดินแบบชนบท ส่วนในช่วงที่สองของการศึกษา พบว่ามีการเพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินแบบเมืองจนมีพื้นที่มากกว่าการใช้ที่ดินแบบชนบท สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์การขยายตัวของเมืองจากกรุงเทพมหานครที่เกิดขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ทางการเกษตรถูกรุกและแทนที่ด้วยการใช้ที่ดินแบบเมือง (รายละเอียดของการใช้ที่ดินแบบเมืองนั้นได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป)

เมื่อพิจารณาเฉพาะในส่วนของการใช้ที่ดินทางการเกษตรพบว่า ประเภทการใช้ที่ดินทางการเกษตรในอำเภอบางบัวทอง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ที่นา สวนไม้ผล สวนผัก (ตาราง 3.2 และ ภาพ 3.2)

ภาพ 3.2 สัดส่วนพื้นที่ทางการเกษตรพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

ในพ.ศ. 2534 ที่นา เป็นประเภทการใช้ที่ดินทางการเกษตรที่มีสัดส่วนพื้นที่มากที่สุด ร้อยละ 62.76 พบกระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งพื้นที่ศึกษา มีการใช้ที่ดินเพื่อทำนาตลอดทั้งปีทั้งแบบนาปี และนาปรัง (ภาพ 3.3) สำหรับสวนผักมีสัดส่วนพื้นที่รองลงมา ร้อยละ 6.96 พบกระจุกตัวเป็นแนวยาวไปตามคลอง หนาแน่นบริเวณคลองบางบัวทองและคลองพระพิมลตั้งแต่บริเวณที่เชื่อมต่อกับ คลองเจ๊กไปจนถึงคลองตาคล้าย โดยผักที่นิยมปลูกเป็นผักสวนครัวที่มีอายุสั้นประมาณ 60-90 วัน ได้แก่ ผักบุ้ง คะน้า ผักกาดขาว ผักกาดหอม เป็นต้น (ภาพ 3.4) และสวนไม้ผลมีสัดส่วนพื้นที่น้อย ที่สุด ร้อยละ 4.74 โดยพบกระจุกตัวเป็นแนวยาวตามคลองเช่นเดียวกัน หนาแน่นบริเวณคลองอ้อม คลองบางรักน้อย และคลองบางแพรก มีลักษณะเป็นสวนแบบขร่องที่มีการเว้นพื้นที่ร่องน้ำไว้เก็บ น้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูก ไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นไม้ผลยืนต้นจำพวก มะม่วง ชมพู่ กระท้อน มะพร้าว เป็นต้น แต่ไม่พบการปลูกทุเรียนซึ่งเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรีในพื้นที่อำเภอ บางบัวทอง เพราะแม้ว่าเกษตรกรเคยได้รับการส่งเสริมให้ปลูก แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ต้นทุเรียน ไม่เจริญเติบโตและแห้งตายไปในที่สุด (จากการสัมภาษณ์, มีนาคม 2555)

ภาพ 3.3 ลักษณะแปลงที่นาในอำเภอบางบัวทอง

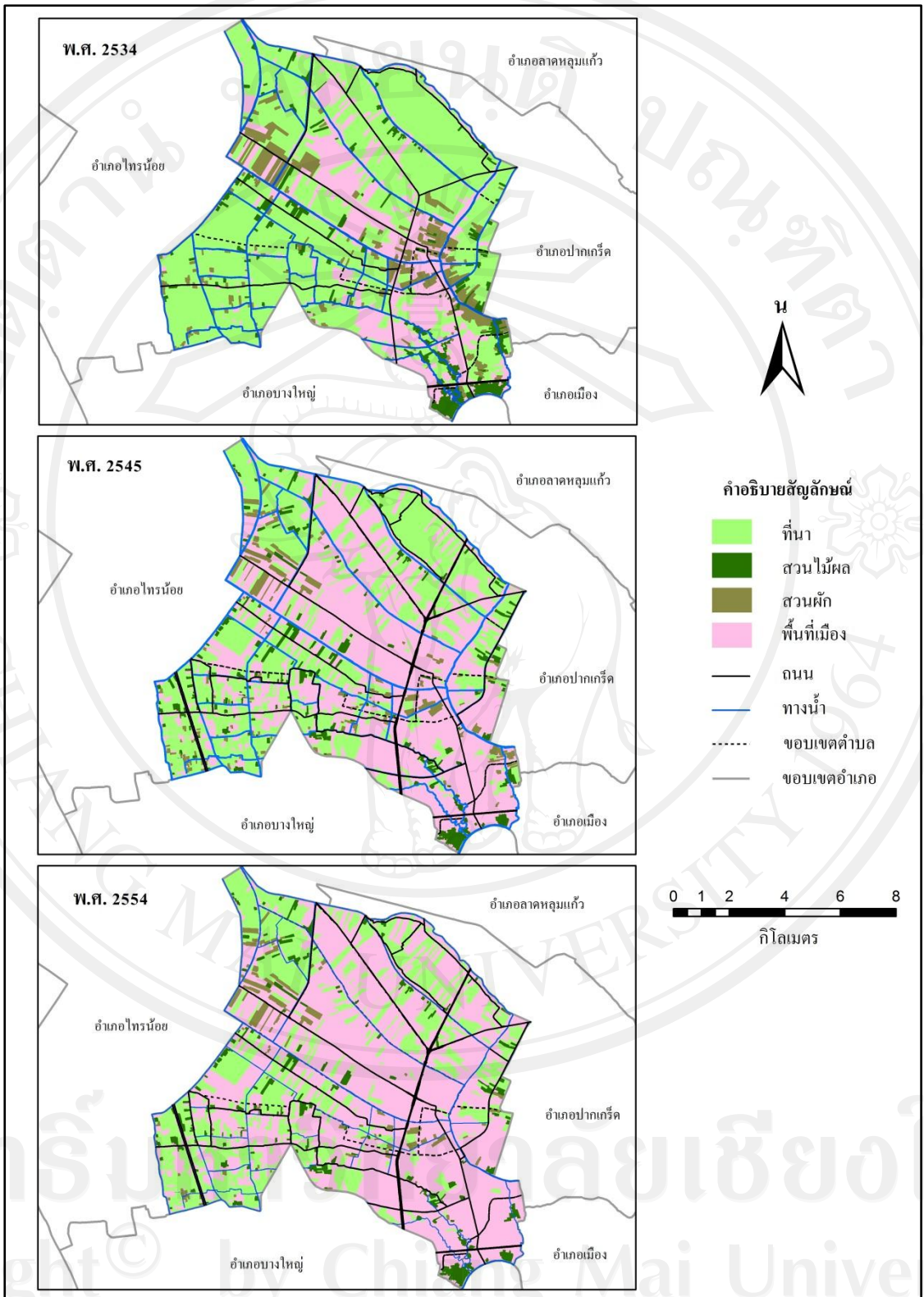
ภาพ 3.4 ลักษณะสวนไม้ผลและสวนผักแบบขร่องในอำเภอบางบัวทอง

สำหรับการใช้ที่ดินในพ.ศ. 2545 พบว่าการใช้ที่ดินทางการเกษตรทั้ง 3 ประเภท ยังมีสัดส่วนและการกระจายตัวแบบเดิม คือ ที่นา ยังครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด ร้อยละ 39.55 พบกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ศึกษา สวนผัก ร้อยละ 3.89 พบกระจุกตัวเป็นกลุ่มๆ ตามแนวคลองบางรักน้อย คลองบ้านกล้วย คลองบางบัวทอง คลองเจ๊ก และคลองตาชม และสวนไม้ผล ร้อยละ 3.64 พบกระจุกตัวเป็นกลุ่มๆ ตามแนวคลอง โดยคลองอ้อมยังเป็นบริเวณที่มีสวนไม้ผลอยู่หนาแน่น ในช่วงเวลานี้แหล่งน้ำ (คลอง) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากช่วงเวลาก่อนหน้า เนื่องจากการขุดคลองประปา ผ่านเข้ามาในตำบลบางคูรัด ส่งผลให้พื้นที่แหล่งน้ำของอำเภอบางบัวทองมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น

ในส่วนของพ.ศ. 2554 การใช้ที่ดินทางการเกษตรของพื้นที่อำเภอบางบัวทอง ยังมีลักษณะใกล้เคียงกับพ.ศ. 2545 คือ ที่นา ร้อยละ 31.95 พบกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ สวนไม้ผล ร้อยละ 3.29 พบกระจุกตัวเป็นกลุ่มๆ ตามแนวคลอง และสวนผัก ร้อยละ 2.92 ยังคงมีปรากฏให้เห็นเป็นกลุ่มๆ ตามคลองบางรักน้อย คลองบางบัวทอง คลองบ้านกล้วย คลองเจ๊ก และคลองตาชม ข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ คือ สัดส่วนพื้นที่ของสวนไม้ผลเหลืออยู่มากเป็นอันดับที่สอง รองจากที่นา ในขณะที่สวนผักมีสัดส่วนพื้นที่น้อยที่สุดเพราะอยู่ใกล้ชุมชนและต้องเช่าที่ดิน (ภาพ 3.5)

จากการใช้ที่ดินทางการเกษตรที่ปรากฏในทั้งสามช่วงเวลา เป็นที่สังเกตว่าที่นาเป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนมากที่สุด ในขณะที่สวนผักเป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนรองลงมาในช่วงสองปีแรก แต่พอมานในช่วงปีสุดท้ายสวนผักมีสัดส่วนพื้นที่ลดลงจนน้อยที่สุดสำหรับสวนไม้ผลเป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดในช่วงสองปีแรก แต่พอมานในช่วงปีสุดท้ายเหลือสัดส่วนพื้นที่มากเป็นลำดับที่สองแทนที่สวนผัก แสดงให้เห็นว่าแม้การขยายตัวของเมืองทำให้พื้นที่ทางการเกษตรลดลง แต่การใช้ที่ดินทางการเกษตรทั้งสามประเภทมีพื้นที่ลดลงไม่เท่ากัน แสดงให้เห็นว่าการใช้ที่ดินทางการเกษตรแต่ละประเภทสามารถต้านทานการขยายตัวของเมืองได้แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนพื้นที่ที่ยังเหลืออยู่เห็นได้ว่าที่นาสามารถต้านทานต่อแรงกดดันได้มากกว่าสวนผักและสวนไม้ผล

ลักษณะการกระจายตัวของพื้นที่ทางการเกษตรของอำเภอบางบัวทองในทั้งสามช่วงเวลา พบใน 2 ลักษณะ คือ แบบกระจายไปทั่วทั้งพื้นที่ศึกษาและแบบกระจุกตัวตามแนวคลอง สำหรับการกระจายตัวไปทั่วทั้งพื้นที่ศึกษานั้นพบในการใช้ที่ดินทางการเกษตรประเภทที่นา สวนสวนผักและสวนไม้ผลนั้นมีลักษณะกระจุกตัวตามแนวคลอง เนื่องจากการทำสวนในอำเภอบางบัวทองมีลักษณะเป็นสวนยกร่องที่มีการเว้นพื้นที่ร่องสวนไว้เพื่อใช้เก็บกักน้ำในการทำการเพาะปลูก ประกอบกับในขั้นตอนของการเพาะปลูกที่จะต้องมีการให้น้ำเพื่อไว้รดพืชผลตลอดการเจริญเติบโตจนกว่าจะเก็บเกี่ยว ดังนั้นสวนผักและสวนไม้ผลส่วนใหญ่จึงอยู่ติดคลองเพื่อความสะดวกในการผันน้ำเข้าสู่สวน และมีความจำเป็นต้องมีน้ำใช้อย่างพอเพียง เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงในการทำการเกษตรประการหนึ่ง

ภาพ 3.5 รูปแบบการใช้ที่ดินพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

ตาราง 3.3 สัดส่วนการลดลงของพื้นที่เกษตรในช่วงพ.ศ. 2534-2554

ประเภทการใช้ที่ดิน	สัดส่วนการลดลงของพื้นที่ทางการเกษตร			
	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2554	รวม
ที่นา	62.76	-23.21	-7.60	-30.81
สวนไม้ผล	4.74	-1.11	-0.35	-1.45
สวนผัก	6.96	-3.07	-0.97	-4.04
คลอง	2.07	+0.05	0.00	+0.05
รวม	76.54	-27.33	-8.91	-36.25

หมายเหตุ: - หมายถึง ลดลง และ + หมายถึง เพิ่มขึ้น และพ.ศ. 2534 เป็นปีตั้งต้นในการเปรียบเทียบ

จากตาราง 3.3 เป็นที่สังเกตว่าการลดลงของการใช้ที่ดินทางการเกษตรในทั้งสองช่วงเวลา คือ ระหว่างพ.ศ. 2534-2545 และพ.ศ. 2545-2554 มีสัดส่วนลดลง กล่าวคือ ในช่วงแรกพื้นที่การเกษตรมีสัดส่วนลดลงร้อยละ 27.33 แต่ในช่วงที่สองแม้ว่าพื้นที่เกษตรยังมีสัดส่วนลดลงแต่เป็นการลดลงในอัตราที่น้อยลงเหลือเพียงร้อยละ 8.91 ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ตั้งแต่พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นยุคทองของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมแทนที่ภาคเกษตรกรรม การขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทำให้เกิดการความต้องการที่ดินราคาถูกในเขตชานเมืองเพื่อนำมาใช้ในการลงทุน ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีมาตรการในการควบคุมการใช้ที่ดิน ดังนั้นพื้นที่ทางการเกษตรจึงถูกเปลี่ยนเป็นการใช้ที่ดินแบบเมืองเป็นจำนวนมาก แต่พอมานในช่วงที่สองประเทศไทยอยู่ในภาวะฟื้นตัวจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับความไม่มั่นคงทางการเมืองส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ การชะลอตัวของระบบเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการชะลอตัวตามไปด้วยเช่นเดียวกัน การลดลงของพื้นที่เกษตรในเขตอำเภอบางบัวทองในช่วงที่สองจึงมีอัตราการลดลงจากช่วงแรกของการศึกษา

จากประเภทและสัดส่วนการใช้ที่ดินทางการเกษตรที่ปรากฏในทั้งสามช่วงเวลา แสดงให้เห็นว่าในช่วงพ.ศ. 2534 อำเภอบางบัวทองมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นหลัก โดยที่นาเป็นประเภทการใช้ที่ดินทางการเกษตรที่มีสัดส่วนพื้นที่สูงที่สุด ส่วนสวนไม้ผลและสวนผักมีสัดส่วนพื้นที่ใกล้เคียงกัน ในช่วงพ.ศ. 2545 การใช้ที่ดินทางการเกษตรทั้งที่นา สวนไม้ผล และสวนผัก มีสัดส่วนพื้นที่ลดลงจากพ.ศ. 2534 จนน้อยกว่าการใช้ที่ดินแบบเมืองที่ปรากฏในช่วงเวลาเดียวกัน แปลงที่นาที่เคยอยู่ติดกันเป็นผืนใหญ่ถูกแทรกด้วยการใช้ที่ดินแบบเมือง ทำให้แปลงที่นามีขนาดเล็กลง สำหรับสวนไม้ผลและสวนผักที่เคยกระจุกตัวเป็นแนวยาวติดกันไปตาม

คลองในช่วงเวลาก่อนหน้าถูกแทนที่ด้วยการใช้ที่ดินแบบเมืองที่แทรกตัวเข้ามาปะปน ทำให้สวนไม้ผลและสวนผักมีลักษณะการกระจุกตัวเป็นกลุ่มๆ ไม่ต่อเนื่องเช่นในพ.ศ. 2534 สำหรับการใช้ที่ดินทางการเกษตรในพ.ศ. 2554 นั้น พบว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับพ.ศ. 2545 กล่าวคือ สัดส่วนพื้นที่ของที่นา สวนไม้ผล และสวนผัก ลดลงอย่างต่อเนื่องโดยถูกแทนที่ด้วยการใช้ที่ดินแบบเมือง

3.3 การใช้ที่ดินแบบเมือง

การใช้ที่ดินแบบเมือง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร โดยการใช้ที่ดินแบบเมืองในที่นี้อ้างอิงตามประเภทการใช้ที่ดินของกรมโยธาธิการและผังเมืองและตัดแปลงบางส่วนให้เหมาะสมกับพื้นที่ การใช้ที่ดินแบบเมืองที่ปรากฏในทั้งสามช่วงเวลาของการศึกษาแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยผสมไม้ผล และบ้านจัดสรร การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์ ประกอบด้วย อาคารพาณิชย์ การค้าการบริการ และคลังสินค้า การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม การใช้ที่ดินเพื่อราชการและสาธารณูปโภค ประกอบด้วย สถานี่ราชการ สถานศึกษา และศาสนสถาน และที่ดินยังไม่พัฒนาหรือที่ว่างเปล่า ได้แก่ ที่รอใช้ประโยชน์ และที่จัดสรร (ตาราง 3.4 และภาพ 3.6 และภาพ 3.7) มีรายละเอียด ดังนี้

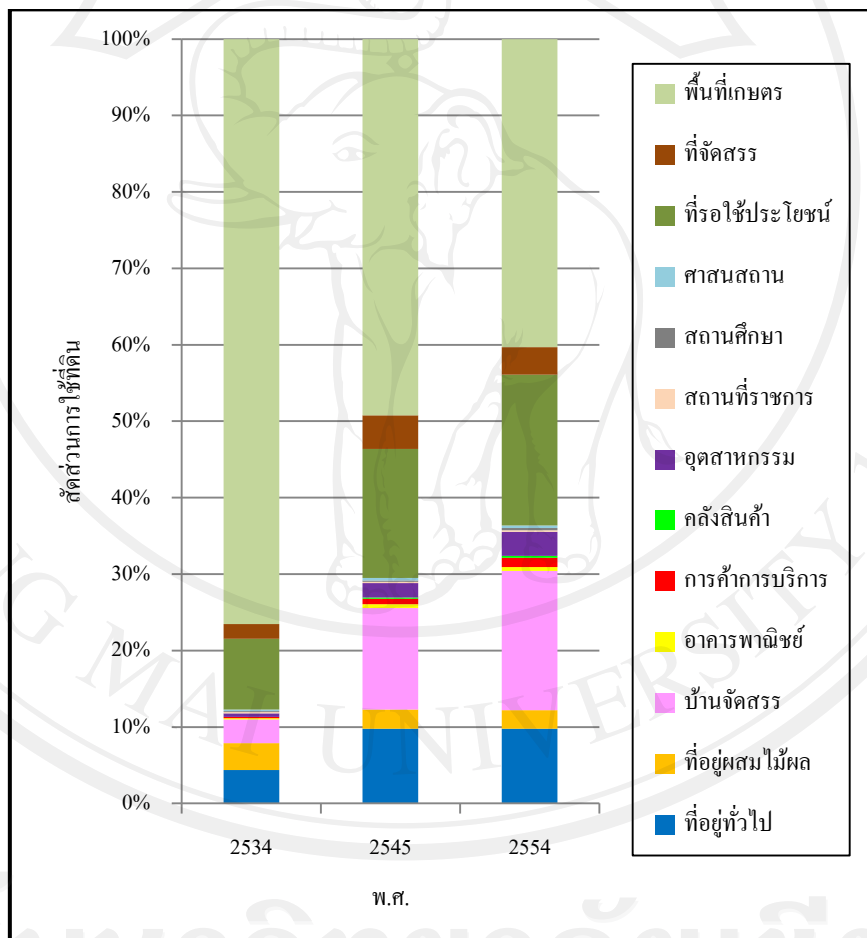
ในพ.ศ. 2534 การใช้ที่ดินแบบเมืองครอบคลุมสัดส่วนพื้นที่ร้อยละ 23.46 โดยมีสัดส่วนของที่ดินยังไม่พัฒนาหรือที่ว่างเปล่ามากที่สุด ร้อยละ 11.19 รองลงมา คือ การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ร้อยละ 11.01 ในขณะที่การใช้ที่ดินในกลุ่มอื่นทั้งการพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และราชการและสาธารณูปโภคปรากฏให้เห็นในสัดส่วนที่น้อย (ไม่เกินร้อยละ 1) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทของการใช้ที่ดินแบบเมืองพบว่ามีลักษณะสอดคล้องกัน คือ ที่รอใช้ประโยชน์ มีสัดส่วนพื้นที่สูงสุด ร้อยละ 9.28 รองลงมา คือ ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 4.37 ที่อยู่อาศัยผสมไม้ผล ร้อยละ 3.52 และบ้านจัดสรร ร้อยละ 3.12 ตามลำดับ ท่าเลที่ตั้งของการใช้ที่ดินแบบเมืองนั้นพบกระจายตัวไปตามแนวถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ถนนรัตนวิบูลย์ และถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี ยกเว้นที่อยู่อ่อาศัยและที่อยู่อ่อาศัยผสมไม้ผลที่มีการกระจุกตัวเป็นแนวยาวไปตามคลอง ได้แก่ คลองลำโพ คลองลำรี คลองพระพิมล คลองบางบัวทอง คลองบางไผ่ และคลองบางรักน้อย เนื่องจากเป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคนท้องถิ่น ซึ่งนิยมสร้างบ้านริมคลองเพื่อความสะดวกในการนำน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภค การเดินทางสัญจร และการทำการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ได้ถูกสูง แต่มีบางบ้านที่มีการต่อเติมบริเวณชั้นล่างด้วยคอนกรีตกลายเป็นบ้านไม้ผสมคอนกรีต ส่วนบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้านมีการปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาและเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน ต้นไม้ที่นิยมปลูก เช่น มะม่วง มะพร้าว กัลย เป็นต้น

ตาราง 3.4 ประเภทการใช้ที่ดินแบบเมืองพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขนาดพื้นที่					
	พ.ศ. 2534		พ.ศ. 2545		พ.ศ. 2554	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	8,163	11.01	18,952	25.55	22,548	30.40
ที่อยู่ทั่วไป	3,236	4.37	7,237	9.75	7,262	9.79
ที่อยู่ผสมไม้ผล	2,613	3.52	1,877	2.53	1,799	2.42
บ้านจัดสรร	2,314	3.12	9,838	13.27	13,488	18.19
พาณิชยกรรม	223	0.30	1,010	1.36	1,486	2.00
อาคารพาณิชย์	125	0.17	362	0.49	371	0.50
การค้าบริการ	98	0.13	548	0.74	909	1.22
คลังสินค้า	-	-	100	0.13	207	0.28
อุตสาหกรรม	349	0.47	1,399	1.89	2,303	3.11
ราชการและสาธารณูปโภค	365	0.49	500	0.67	637	0.86
สถานที่ราชการ	113	0.15	123	0.17	162	0.22
สถานศึกษา	102	0.14	131	0.17	223	0.30
ศาสนสถาน	150	0.20	246	0.33	252	0.34
ที่ว่างเปล่า	8,302	11.19	15,796	21.30	17,312	23.34
ที่รอใช้ประโยชน์	6,884	9.28	12,518	16.88	14,624	19.72
ที่จัดสรร	1,418	1.91	3,278	4.42	2,688	3.62
รวม	17,403	23.46	37,657	50.80	44,286	59.71

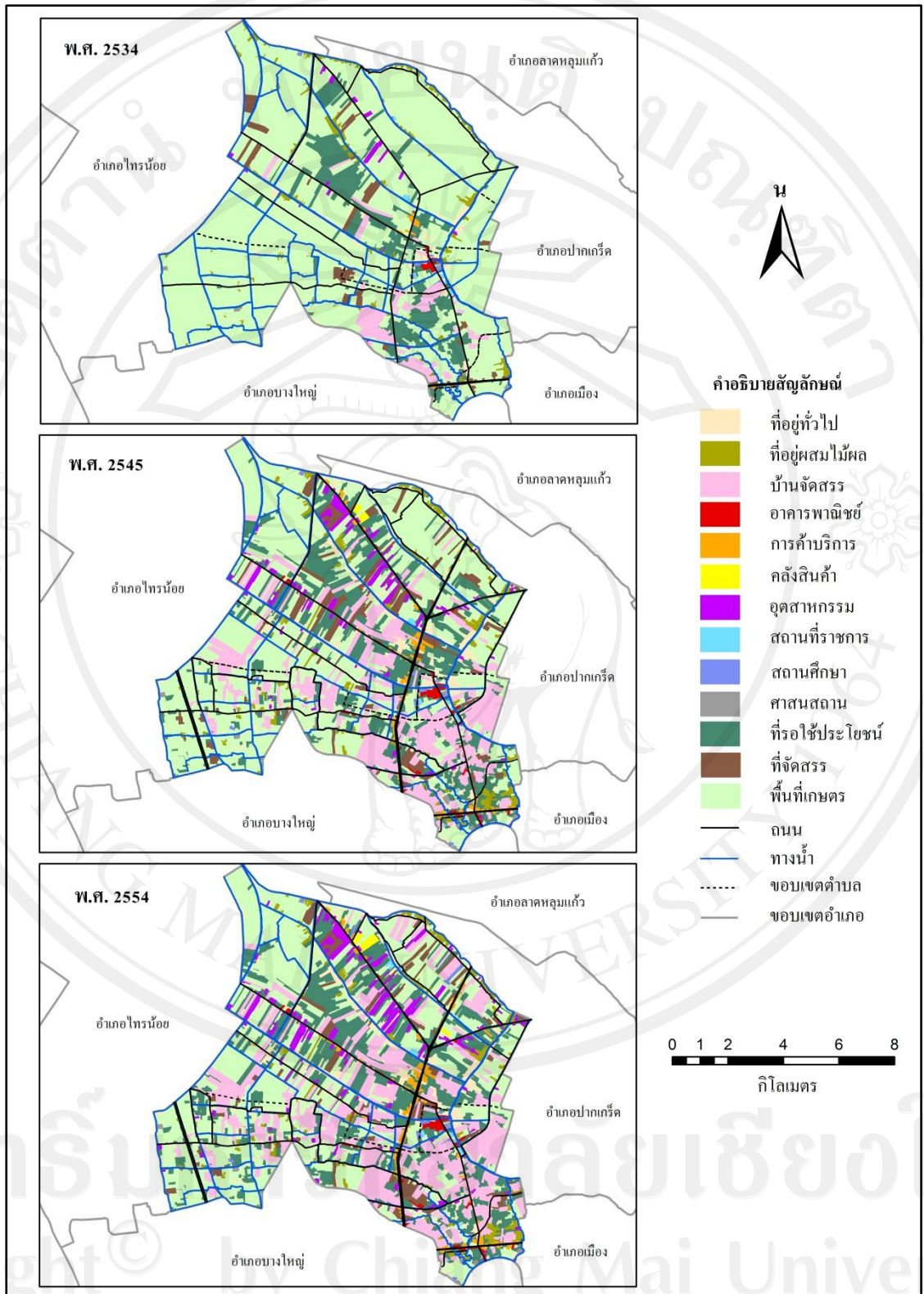
สำหรับในพ.ศ. 2545 พบว่าการใช้ที่ดินแบบเมืองทุกประเภทมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากพ.ศ. 2534 (ยกเว้นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่ผสมไม้ผล) โดยการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนมากที่สุดเปลี่ยนจากที่ดินยังไม่พัฒนาหรือที่ว่างเปล่าในช่วงก่อนหน้ามาเป็นที่อยู่อาศัย ร้อยละ 25.55 ตามมาด้วย ที่ว่างเปล่า ร้อยละ 21.30 อุตสาหกรรม ร้อยละ 1.89 พาณิชยกรรม ร้อยละ 1.36 และราชการและสาธารณูปโภค ร้อยละ 0.67 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทของการใช้ที่ดินแบบเมืองพบว่า ที่รอใช้ประโยชน์ ยังมีสัดส่วนพื้นที่มากที่สุด ร้อยละ 16.88 สัดส่วนการใช้ที่ดินในลำดับที่สองเปลี่ยนจากที่อยู่อาศัยทั่วไปในพ.ศ. 2534 มาเป็นบ้านจัดสรร ร้อยละ 13.27 ในส่วนของทำเลที่ตั้งของการใช้ที่ดินแบบเมืองในช่วงเวลานี้มีลักษณะใกล้เคียงกับช่วงเวลาก่อนหน้า คือ มีการกระจาย

ไปตามถนนสายหลักโดยเข้าไปแทรกตัวอยู่ในพื้นที่เกษตรดั้งเดิม เกิดลักษณะการขยายตัวแบบก้าวกระโดด คือ มีการใช้ที่ดินแบบเมืองแทรกตัวสลับกับการใช้ที่ดินทางการเกษตรเป็นระยะๆ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาถนนซอยที่เจ้าของโครงการหรือเจ้าของกิจการลงทุนสร้างเองเพื่อใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางเข้าออกจากบริเวณพื้นที่โครงการหรือกิจการออกไปสู่ถนนสายหลัก การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่ทั่วไปพบการเปลี่ยนแปลงของทำเลที่ตั้ง คือ ที่อยู่ทั่วไปที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงเวลานี้มีการกระจุกตัวเป็นกลุ่มๆ ตามแนวถนนบางกรวย-ไทรน้อยและถนนบ้านกล้วย-ไทรน้อย มีลักษณะการก่อสร้างตามแบบยุโรปเป็นบ้านปูนทั้งหลังมีทั้งแบบชั้นเดียวและสองชั้น

ภาพ 3.6 สัดส่วนการใช้ที่ดินแบบเมืองพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

การใช้ที่ดินแบบเมืองในพ.ศ. 2554 มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยยังมีสัดส่วนพื้นที่มากที่สุด ร้อยละ 30.40 รองลงมา คือ ที่ว่างเปล่า ร้อยละ 23.34 อุตสาหกรรม ร้อยละ 3.11 พาณิชยกรรม ร้อยละ 2.00 และราชการและสาธารณูปโภค ร้อยละ 0.86 ตามลำดับ

ภาพ 3.7 รูปแบบการใช้ที่ดินแบบเมืองพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

นอกจากนั้นสัดส่วนการใช้ที่ดินแบบเมืองที่ปรากฏมีลักษณะเช่นเดียวกับพ.ศ. 2545 เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทของการใช้ที่ดินพบว่า ที่รอใช้ประโยชน์ยังมีสัดส่วนพื้นที่มากที่สุด ร้อยละ 19.72 ประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนพื้นที่มากเป็นลำดับที่สอง คือ บ้านจัดสรร ร้อยละ 18.19 การใช้ที่ดินแบบเมืองที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่ยังกระจายตัวไปตามถนนสายหลักและถนนซอยในพื้นที่ โดยการเข้าไปบุกกรุกและแทนที่พื้นที่เกษตรดั้งเดิมที่มีอยู่ ทำให้การใช้ที่ดินมีความสลับซับซ้อนและมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น

ตาราง 3.5 สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินแบบเมืองระหว่างพ.ศ. 2534-2554

ประเภทการใช้ที่ดินแบบเมือง	สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินแบบเมือง			
	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2554	รวม
ที่อยู่อาศัย	11.01	+14.55	+4.85	+19.40
ที่อยู่ทั่วไป	4.36	+5.39	+0.03	+5.43
ที่อยู่ผสมไม้ผล	3.52	-0.99	-0.11	-1.10
บ้านจัดสรร	3.12	+10.15	+4.92	+15.07
พาณิชยกรรม	0.30	+1.06	+0.64	+1.70
อาคารพาณิชย์	0.17	+0.32	+0.01	+0.33
การค้าการบริการ	0.13	+0.61	+0.49	+1.09
คลังสินค้า	0	+0.13	+0.14	+0.28
อุตสาหกรรม	0.47	+1.42	+1.22	+2.63
ราชการและสาธารณูปโภค	0.49	+0.18	+0.18	+0.37
สถานที่ราชการ	0.15	+0.01	+0.05	+0.07
สถานศึกษา	0.14	+0.04	+0.12	+0.16
ศาสนสถาน	0.20	+0.13	+0.01	+0.14
ที่ว่างเปล่า	11.19	+10.10	+2.04	+12.15
ที่รอใช้ประโยชน์	9.28	+7.60	+2.84	+10.44
ที่จัดสรร	1.91	+2.51	+0.80	+1.71
รวม	23.46	+27.34	+8.91	+36.25

หมายเหตุ: - หมายถึง ลดลง และ + หมายถึงเพิ่มขึ้น และพ.ศ. 2534 เป็นปีตั้งต้นในการเปรียบเทียบ

จากตาราง 3.5 เห็นได้ว่าการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและที่ว่างเปล่า เป็นการใช้ที่ดินแบบเมืองที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นมากเป็นอันดับหนึ่งและสองตามลำดับ สำหรับในกลุ่มของที่อยู่อาศัยนั้นพบว่าบ้านจัดสรรเป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นสูงที่สุด ทั้งในกลุ่มที่อยู่อาศัยด้วยกันและประเภทการใช้ที่ดินแบบเมืองทั้งหมด (ร้อยละ 15.07) การขยายตัวอย่างต่อเนื่องและสัดส่วนพื้นที่ที่เพิ่มขึ้น ทำให้คาดการณ์ได้ว่าแนวโน้มอำเภอบางบัวทองจะมีการพัฒนาเป็นเมืองที่อยู่อาศัยในอนาคตตามการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมาตรการด้านผังเมืองที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของอำเภอบางบัวทองให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนชนเมือง นอกจากนี้พื้นที่รือใช้ประโยชน์เป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน และมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นมากเป็นลำดับสอง (ร้อยละ 10.44) จากประเภทการใช้ที่ดินแบบเมืองทั้งหมด ซึ่งที่รือใช้ประโยชน์นั้นถือได้ว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลการขยายตัวของเมืองหรือปรากฏการณ์การขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่

จากลักษณะการใช้ที่ดินของอำเภอบางบัวทองแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงทางพื้นที่ที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งได้เป็นสามช่วง คือ ช่วงสังคมชนบท (ก่อนพ.ศ. 2534) โดยพิจารณาจากประเภทการใช้ที่ดินที่ปรากฏในพ.ศ. 2534 ถึงแม้ว่าในช่วงนี้พบการใช้ที่ดินแบบเมืองแล้ว แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวเป็นแนวยาวไปตามคลองสายต่างๆ กิจกรรมของเมืองกระจุกตัวอยู่บริเวณศูนย์กลางทางการค้าและการบริการ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความเป็นเมืองสูงสุดของอำเภอ ดังนั้นจึงถือได้ว่าอำเภอบางบัวทองยังมีลักษณะเป็นสังคมชนบทสำหรับในช่วงที่สองระหว่างพ.ศ. 2534-2545 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากสังคมชนบทเข้าสู่สังคมเมือง กล่าวคือ ในช่วงเวลานี้การใช้ที่ดินทางการเกษตรลดลงในขณะที่การใช้ที่ดินแบบเมืองเพิ่มขึ้นจนมีสัดส่วนเกือบเท่ากัน มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สิ่งปลูกสร้างที่เป็นกิจกรรมของเมืองทั้งการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม ซึ่งส่วนใหญ่พบตามถนนที่มีการพัฒนาขึ้น เกิดเป็นสังคมที่มีลักษณะแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท การใช้ที่ดินมีการปะปนกันระหว่างกิจกรรมทางการเกษตรและกิจกรรมของเมือง ในส่วนของกิจกรรมของเมืองนั้นมีการกระจายตัวออกจากบริเวณศูนย์กลางทางการค้าและการบริการไปสู่พื้นที่รอบนอกและแทรกตัวอยู่ในพื้นที่เกษตรมากขึ้น สำหรับในพ.ศ. 2545-2554 ยังถือว่าอยู่ในช่วงสังคมเปลี่ยนผ่าน เพราะถึงแม้จะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของกิจกรรมแบบเมืองต่อเนื่องมาจากช่วงเวลาก่อนหน้า แต่ก็ยังมีพื้นที่เกษตรบางส่วนที่สามารถต้านทานต่อการขยายตัวของเมืองและดำรงอยู่ได้ พื้นที่เกษตรยังไม่ได้ถูกแทนที่ด้วยพื้นที่เมืองทั้งหมด

จากการใช้ที่ดินที่ปรากฏในอำเภอบางบัวทองเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะการใช้ที่ดินในเขตชานเมืองที่เสนอโดย Clark (1999) ที่ว่า บริเวณพื้นที่ชานเมืองมีการผสมผสานระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและการใช้ที่ดินแบบเมือง ประเภทการใช้ที่ดินในเขตชานเมืองมี

ความหลากหลายและปะปนกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ประเภท คือ การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย เป็นการใช้ที่ดินที่มีสัดส่วนสูงที่สุด มีลักษณะกระจายมากกว่าการใช้ที่ดินประเภทอื่น การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการค้าและบริการ มีลักษณะการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน พบในบริเวณที่ดินมีราคาสูงหรือบริเวณสองฟากของถนนสายสำคัญ การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมต้องการพื้นที่กว้างในแนวราบ จึงมีการขยายตัวออกไปสู่พื้นที่ชานเมืองตามแนวถนน และมีการกระจุกตัวอยู่ในย่านเดียวกันเนื่องจากต้องการการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การใช้ที่ดินเพื่อการขนส่ง ครอบคลุมการใช้ที่ดินที่เกี่ยวข้องกับถนน เส้นทางคมนาคม และสถานีขนส่ง ในแต่ละพื้นที่ จะมีความแตกต่างกันที่ระบบของถนนและความหนาแน่นของโครงข่าย การใช้ที่ดินเพื่อราชการ และสาธารณะ ที่ดินที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือที่ดินว่างเปล่า เป็นที่ดินที่ยังไม่มีการใช้ประโยชน์ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นตามระยะทางที่ห่างจากย่านใจกลางเมือง บริเวณชานเมืองพบพื้นที่ว่างเปล่าในสัดส่วนที่มากขึ้นจากการเก็งกำไร และการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรที่มีลักษณะกระจายไปทั่วพื้นที่ ถึงแม้ว่าในการศึกษาการใช้ที่ดินที่พบในอำเภอบางบัวทอง ผู้ศึกษาได้แบ่งการใช้ที่ดินออกเป็น 6 กลุ่ม แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทของการใช้ที่ดินแล้วพบว่ามีความใกล้เคียงกัน รวมถึงทำเลที่ตั้งของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทด้วย กล่าวคือ การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย (ที่อยู่ทั่วไป ที่อยู่อาศัยไม่ผล และบ้านจัดสรร) ครอบคลุมสัดส่วนพื้นที่มากที่สุด การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม (อาคารพาณิชย์ การค้าบริการ และคลังสินค้า) พบการเกาะกลุ่มตามแนวถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนกาญจนาภิเษก ถนนรัตนาธิเบศร์ และถนนบางกรวย-ไทรน้อย การใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรม พบกระจุกตัวอยู่ตามแนวถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี บริเวณสองฟากของถนนเป็นที่นาแปลงใหญ่ ที่เอื้อต่อการก่อสร้างโรงงานใหม่ เช่นเดียวกับพื้นที่ว่างเปล่าที่พบตามแนวถนนสายหลัก และขยายตัวเพิ่มขึ้นจนมีสัดส่วนพื้นที่มากเป็นลำดับที่สองในอำเภอบางบัวทอง

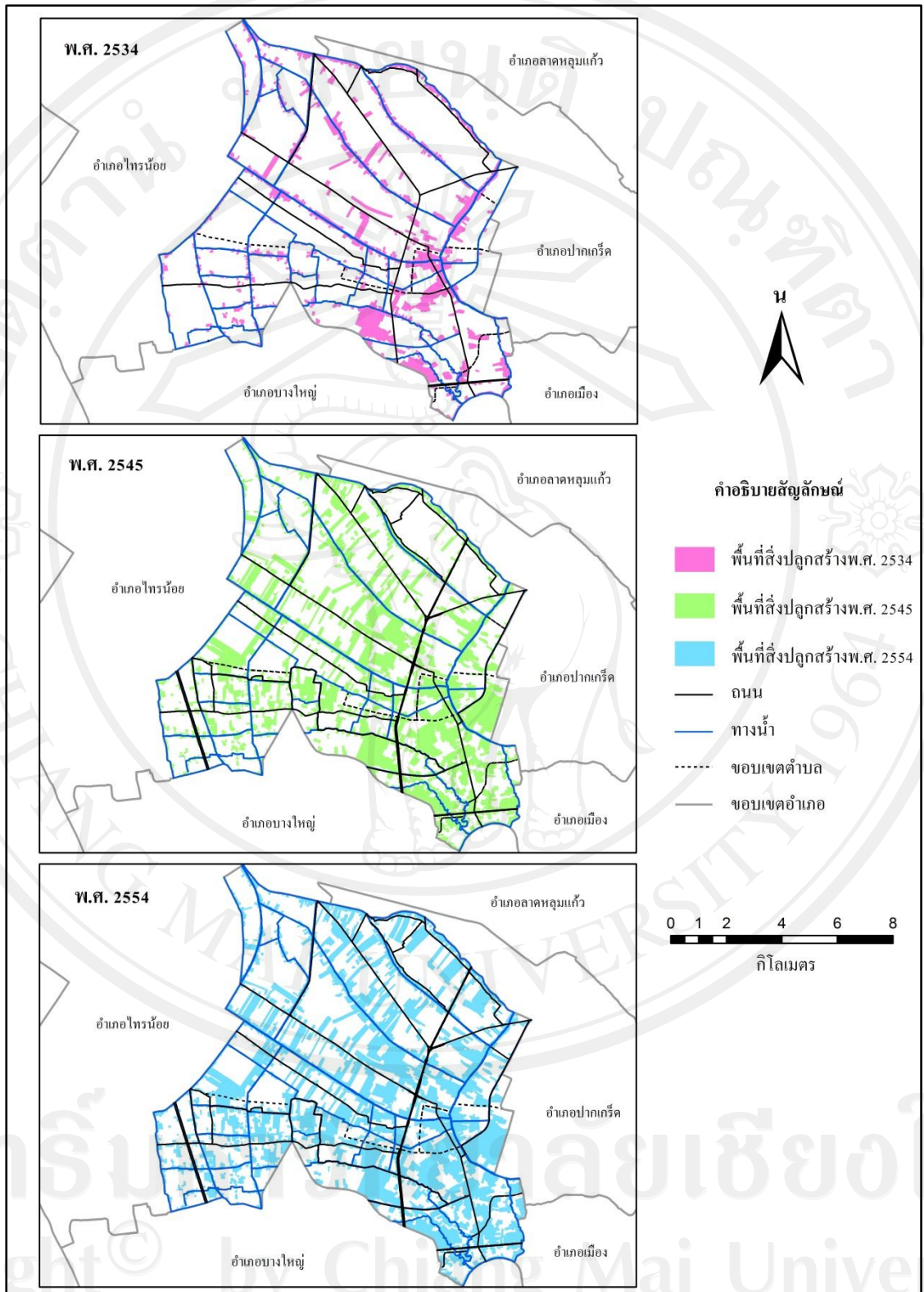
3.4 ทิศทางการขยายตัวของเมือง

อำเภอบางบัวทองได้รับอิทธิพลการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองบุกรุกพื้นที่ทางการเกษตรดั้งเดิมอย่างรวดเร็ว ดังเห็นได้จากการลดลงของสัดส่วนพื้นที่ทางการเกษตรและการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการใช้ที่ดินแบบเมือง โดยในแต่ละช่วงเวลารูปแบบการขยายตัวของเมืองมีความแตกต่างกัน คือ ในช่วงแรกของการศึกษาเมืองมีการขยายตัวออกจากบริเวณศูนย์กลางโดยรอบแบบไม่สม่ำเสมอ โดยขยายตัวออกจากบริเวณตลาดบางบัวทอง ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของอำเภอและเป็นแหล่งรวมสินค้าและบริการที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของอำเภอ พื้นที่สิ่งปลูกสร้างกระจุกตัวหนาแน่นตามแนวถนนบางกรวย-ไทรน้อยฝั่งตะวันออก ซึ่งสร้างผ่านแหล่งศูนย์กลางทางการค้าและบริการ นอกจากบริเวณชุมชนตลาดบางบัวทองแล้ว ยังพบพื้นที่ที่มีสิ่งปลูกสร้างหนาแน่นบริเวณถนนกาญจนาภิเษกทางด้านทิศใต้ของอำเภอ ใกล้กับเส้นแบ่งเขต

ระหว่างอำเภอบางบัวทองกับอำเภอบางใหญ่ ซึ่งบริเวณดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของชุมชนบางใหญ่ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของตลาดกลางบางใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมอีกแห่งหนึ่งที่มีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างโดยรอบเช่นเดียวกัน ส่งผลให้พื้นที่บางส่วนของตำบลบางรักพัฒนาของอำเภอบางบัวทองที่อยู่ใกล้กับชุมชนตลาดกลางบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของเมืองรอบศูนย์กลางทางการค้าการบริการด้วยเช่นเดียวกัน

ในช่วงที่สองของการศึกษา พื้นที่เมืองมีการกระจายตัวไปทั่วพื้นที่อำเภอบางบัวทอง โดยพบในสองรูปแบบ คือ รูปแบบแรก เป็นการขยายตัวต่อเนื่องจากแหล่งศูนย์กลางทางการค้าและการบริการทั้งสองแห่ง (ตลาดบางบัวทองและตลาดบางใหญ่) ตามแนวถนนบางกรวย-ไทรน้อยและถนนรัตนนิเบศร์ รูปแบบที่สอง เป็นการขยายตัวตามถนนสายหลักได้แก่ ถนนกาญจนาภิเษก ถนนรัตนนิเบศร์ ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี และถนนบางบัวทอง-บางคูวัด ซึ่งการขยายตัวตามแนวถนนดังกล่าวมีลักษณะไม่สม่ำเสมอ กล่าวคือ ไม่ได้เป็นพื้นที่สิ่งปลูกสร้างต่อเนื่องเป็นผืนเดียวกัน แต่มีลักษณะกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบ มีพื้นที่สิ่งปลูกสร้างแทรกตัวสลับกับพื้นที่เกษตร โดยเฉพาะการขยายตัวของบ้านจัดสรรที่ปรากฏให้เห็นในตำบลโสนลอย ตำบลบางบัวทอง ตำบลพิมลราช และตำบลบางรักพัฒนา จากการพัฒนาระบบขนส่งทางถนนเชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้การเดินทางไป-กลับ ระหว่างกรุงเทพมหานครและอำเภอบางบัวทองสะดวกและรวดเร็วขึ้น ในขณะเดียวกันราคาที่ดินของอำเภอบางบัวทองเมื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพมหานครยังมีราคาต่ำกว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ครอบครัวฐานะปานกลางสามารถมีบ้านเป็นของตนเองได้ จึงเกิดการอพยพของประชาชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บางบัวทองมากยิ่งขึ้น กลายเป็นแรงจูงใจให้บริษัทอสังหาริมทรัพย์เข้ามาเก็งกำไรราคาที่ดิน และมีโครงการหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

ในช่วงที่สามของการศึกษา รูปแบบการขยายตัวของเมืองยังเป็นไปในลักษณะเดิม คือ เป็นการขยายตัวออกจากศูนย์กลางทางการค้าและการบริการเดิมทั้งสองแห่ง แต่เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีสิ่งปลูกสร้างเต็มพื้นที่และหนาแน่นมากขึ้น การขยายตัวของเมืองในช่วงเวลานี้บริเวณโดยรอบศูนย์กลางทางการค้าและการบริการทั้งสองแห่งจึงมีสัดส่วนลดลง โดยเป็นการขยายตัวของพื้นที่สิ่งปลูกสร้างในบริเวณพื้นที่เกษตรหรือที่ว่างเดิม ในช่วงเวลานี้ยังพบการขยายตัวของเมืองตามแนวถนนสายหลักเช่นเดียวกัน โดยเป็นการขยายตัวของพื้นที่สิ่งปลูกสร้างในบริเวณที่เป็นพื้นที่เกษตรหรือที่รอใช้ประโยชน์ที่ยังเหลืออยู่ การขยายตัวของเมืองในช่วงเวลานี้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นไปทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอบริเวณตำบลลำโพ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นการขยายตัวของโครงการบ้านจัดสรร (ภาพ 3.8)

ภาพ 3.8 พื้นที่สีปลุกสร้างพ.ศ. 2534 พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้นในอำเภอบางบัวทองกับโมเดลการขยายตัวของเมือง ทั้งโมเดลรูปวงแหวนของ Burgess (1952) โมเดลรูปเสี้ยวของ Hoyt (1939) และโมเดลหลายศูนย์กลางของ Harris and Ullman (1945) พบว่ามีความใกล้เคียงและแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา กล่าวคือ ในช่วงแรกลักษณะการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้นในอำเภอบางบัวทองใกล้เคียงกับโมเดลรูปวงแหวนและโมเดลหลายศูนย์กลาง เห็นได้จากการปรากฏของบ้านจัดสรรตามแนวถนนบางกรวย-ไทรน้อยในพื้นที่ตำบลโสนลอยใกล้กับตลาดบางบัวทอง เนื่องจากยังต้องการความสะดวกในการเดินทางและใกล้แหล่งรวมของสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นการขยายตัวออกจากบริเวณศูนย์กลางธุรกิจใจกลางเมืองออกไปโดยรอบตามเส้นทางถนน นอกจากนี้ในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีตลาดบางใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางธุรกิจใจกลางเมืองอีกแห่งหนึ่ง จึงมีการขยายตัวของบ้านจัดสรรในบริเวณรอบศูนย์กลางดังกล่าวเช่นเดียวกัน เกิดเป็นลักษณะการขยายตัวของเมืองจากหลายศูนย์กลาง ในช่วงที่สองการพัฒนาโครงข่ายถนนทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองไปตามแนวถนนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันบริเวณโดยรอบศูนย์กลางเดิมก็ยังมี การขยายตัวของเมืองแทนที่พื้นที่เกษตรดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่เป็นเนื้อเมืองที่มีความกลมกลืนกันมากขึ้น และสำหรับในช่วงที่สามการขยายตัวของเมืองยังคงเป็นไปในลักษณะเดิม โดยเพิ่มความหลากหลายของประเภทการใช้ที่ดินแบบเมืองที่เกิดขึ้น

จากการเปรียบเทียบการขยายตัวของเมืองกับโมเดลการขยายตัวของเมืองดังกล่าวข้างต้นเป็นที่สังเกตว่าความสอดคล้องกับโมเดลอาจไม่เด่นชัด เนื่องจากพื้นที่อำเภอบางบัวทองมีโครงข่ายถนนที่กระจายครอบคลุมทั่วทั้งพื้นที่ ถนนแต่ละเส้นทางมีระยะห่างจากกันไม่มาก ดังนั้นเมื่อมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินแบบเมืองไปตามแนวถนนจึงมีลักษณะแผ่กระจายเต็มพื้นที่ไปหมด จึงดูเหมือนเกิดการขยายตัวของเมืองในอำเภอบางบัวทองเกิดขึ้นทั่วทั้งพื้นที่

3.5 การขยายตัวของการใช้ที่ดินแบบเมือง

นอกจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองดังที่ได้กล่าวถึงไปในภาพรวมแล้ว เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทของการใช้ที่ดินแบบเมือง พบว่าการใช้ที่ดินแบบเมืองแต่ละประเภทมีลักษณะการขยายตัวแตกต่างกันไป โดยลักษณะการขยายตัวของการใช้ที่ดินแบบเมืองที่จะกล่าวถึง ประกอบด้วย อาคารพาณิชย์ การค้าบริการ คลังสินค้า บ้านจัดสรร อุตสาหกรรม และที่ร่อใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.5.1 การขยายตัวของอาคารพาณิชย์

การใช้ที่ดินประเภทอาคารพาณิชย์มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.33 และมีลักษณะการกระจุกตัวเป็นกลุ่ม กล่าวคือ ในช่วงแรกมีการกระจุกตัวของอาคารพาณิชย์ในตำบลโสนลอย

บริเวณที่เรียกว่า “ตลาดบางบัวทอง” ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์กลางทางการค้าและการบริการของอำเภอ โดยอาคารพาณิชย์ที่พบมีลักษณะเป็นตึกแถวติดกัน มีความสูงตั้งแต่ 2-3 ชั้น โดยชั้นล่างเป็นร้านค้าจำหน่ายสินค้าและให้บริการต่างๆ ชั้นสองและชั้นสามใช้เป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าของร้าน (ภาพ 3.9) สำหรับการขยายตัวของอาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่สอง พบว่ามีทั้งในส่วนที่เป็นการขยายตัวเพิ่มเติมในบริเวณตลาดบางบัวทอง ซึ่งมีการสร้างตึกแถวเพื่อใช้ประกอบกิจการร้านค้าต่างๆ บริเวณด้านหลังตลาด และการขยายตัวของอาคารพาณิชย์ใหม่ตามแนวถนนรัตนธิเบศร์ อาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้นยังคงมีลักษณะใกล้เคียงกับแบบเดิม คือ เป็นตึกแถวสูง 2-3 ชั้นติดกันเป็นแนวยาว และบริเวณชั้นล่างใช้ประกอบกิจการการค้าและการบริการต่างๆ ส่วนในช่วงที่สามพบว่าเป็นการขยายตัวเพิ่มเติมในบริเวณเดิมที่มีอาคารพาณิชย์อยู่ก่อนแล้ว แม้ว่าตลาดบางบัวทองมีสัดส่วนพื้นที่เพียงเล็กน้อยแต่ก็ถือว่าเป็นบริเวณที่มีความสำคัญ เพราะเป็นย่านธุรกิจเก่าที่มีความเจริญที่สุดของอำเภอ ถือได้ว่าเป็นบริเวณที่มีระดับความเป็นเมืองและที่ดินมีมูลค่ามากที่สุดของอำเภอ ซึ่งบริเวณตลาดบางบัวทองนั้นพบว่ามีหลากหลายของสินค้าและบริการ ทั้งอาหารสด เครื่องใช้อุปโภคและบริโภคในครัวเรือน ตลอดจนเมล็ดพันธุ์และสารเคมีทางการเกษตร เกษตรกรในอำเภอส่วนใหญ่จึงมาซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และสารเคมีกำจัดแมลง จากตลาดบางบัวทองเพื่อนำไปใช้ในการทำการเกษตร แสดงให้เห็นว่าตลาดบางบัวทองสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ครบทุกด้าน

ภาพ 3.9 ลักษณะอาคารพาณิชย์บริเวณตลาดบางบัวทอง

3.5.2 การขยายตัวของการค้าและบริการ

การใช้ที่ดินประเภทการค้าบริการมีสัดส่วนการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.09 โดยมีการขยายตัวไปตามถนนสายหลักในอำเภอเช่นเดียวกัน โดยในช่วงแรกพบการกระจุกตัวของการค้าบริการตามถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี (ชื่อถนนเดิมก่อนเปลี่ยนเป็นถนนกาญจนาภิเษก) ใกล้กับบริเวณสี่แยกบางบัวทอง โดยเป็นร้านจำหน่ายรถยนต์ ร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์ และร้านจำหน่าย

อุปกรณ์ในการก่อสร้างและตกแต่งบ้าน ฯลฯ ในช่วงที่สองพบการขยายตัวของการค้าการบริการตาม แนวถนนกาญจนาภิเษก ถนนรัตนวิเบศร์ และถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ซึ่งกิจการการค้าและการ บริการในช่วงนี้ยังคงเป็นร้านจำหน่ายรถยนต์-อุปกรณ์ตกแต่งรถยนต์ ร้านจำหน่ายอุปกรณ์เกี่ยวกับการ ก่อสร้าง โดยมีการขยายตัวของกิจการใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น สถานีบริการน้ำมัน ร้านจำหน่าย เฟอร์นิเจอร์ และร้านจำหน่ายอาหาร เป็นต้น ในช่วงที่สามการขยายตัวของการค้าการบริการยังคง เกาะกลุ่มอยู่ตามแนวถนนสายหลักเช่นเดิม ในช่วงเวลานี้กิจการใหม่ที่เกิดขึ้นได้แก่ ร้านสะดวกซื้อ ร้านซ่อมรถยนต์ ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ ร้านจำหน่ายรถมือสองหรือเดินที่รถมือสอง ฯลฯ การ ขยายตัวของการค้าการบริการที่เพิ่มขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลจากการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้น ในอำเภอบางบัวทอง การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่เป็นแรงดึงดูดให้มีกิจการร้านค้าและ บริการเปิดใหม่เพื่อรองรับปริมาณลูกค้าที่เพิ่มขึ้น นอกจากกิจการที่เกิดขึ้นใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึง การขยายตัวของเมืองดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีข้อสังเกตว่าลักษณะของกิจการที่เกิดขึ้นยังมีการ เปลี่ยนแปลงไปให้มีความทันสมัยหรือความเป็นเมืองมากขึ้น กล่าวคือ ร้านขายสินค้าและบริการ ต่างๆ ในอดีตมีการก่อสร้างแบบง่ายๆ มีลักษณะเปิดโล่ง ไม่ซับซ้อน ซึ่งเป็นลักษณะของร้านขาย ของชำที่พบเห็นได้ทั่วไป แต่ภายหลังจากพ.ศ. 2545 อิทธิพลจากการขยายตัวของเมืองที่เข้ามา ในพื้นที่ทำให้ร้านขายสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นใหม่ มีการสร้างร้านเป็นสัดส่วนและมีความทันสมัย มากขึ้น เช่น เป็นร้านห้องกระจกมิดชิดที่มีการติดเครื่องปรับอากาศ หรือมีการจัดชั้นวางสินค้า เป็นชั้นๆ ตามแบบร้านสะดวกซื้อ เช่น ร้านมินิมาร์ท (7-eleven) ที่พบเห็นในเขตเมือง เป็นต้น แสดง ให้เห็นว่าอิทธิพลจากการขยายตัวของเมืองทำให้สัดส่วนการค้าและการบริการเพิ่มขึ้น และใน ขณะเดียวกันก็ทำให้คุณลักษณะเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบเมืองมากขึ้นด้วย สะท้อนให้เห็นการ เปลี่ยนแปลงของวิถีแบบชนบทที่เริ่มเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเมืองของประชาชนในพื้นที่

นอกจากนั้น ยังพบการขยายตัวของกิจการการค้าการบริการอีกรูปแบบหนึ่งเกิดขึ้นใน พื้นที่อำเภอบางบัวทอง มีลักษณะคล้ายกับตลาดนัดหรือศูนย์รวมสินค้า โดยเป็นการรวบรวมสินค้า ประเภทเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมาอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน และแบ่งพื้นที่ออกเป็นร้านเล็กๆ จำนวนหลายร้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า ซึ่งพบลักษณะดังกล่าวในอำเภอบางบัวทอง คือ ศูนย์กลางจำหน่ายเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ตกแต่งบ้าน และศูนย์กลางจำหน่ายสัตว์เลี้ยงและ อุปกรณ์ตกแต่งสวน ได้แก่ ตลาดสมบัติบุรี โดยทั้งสองแห่งตั้งอยู่บริเวณริมถนนกาญจนาภิเษกใกล้ กับสี่แยกบางบัวทอง (จุดตัดระหว่างถนนกาญจนาภิเษกกับถนนบางกรวย-ไทรน้อย) แต่ศูนย์กลาง จำหน่ายสินค้าทั้งสองแห่งไม่ได้รับความสนใจหรือการตอบสนองจากประชาชนในพื้นที่เท่าที่ควร มีปริมาณลูกค้าน้อย เห็นได้จากในช่วงแรกมีจำนวนร้านค้าเปิดให้บริการเต็มพื้นที่ แต่ในปัจจุบัน พบว่าจำนวนร้านค้าลดลงมีหลายร้านปิดกิจการและปล่อยเป็นพื้นที่ว่าง

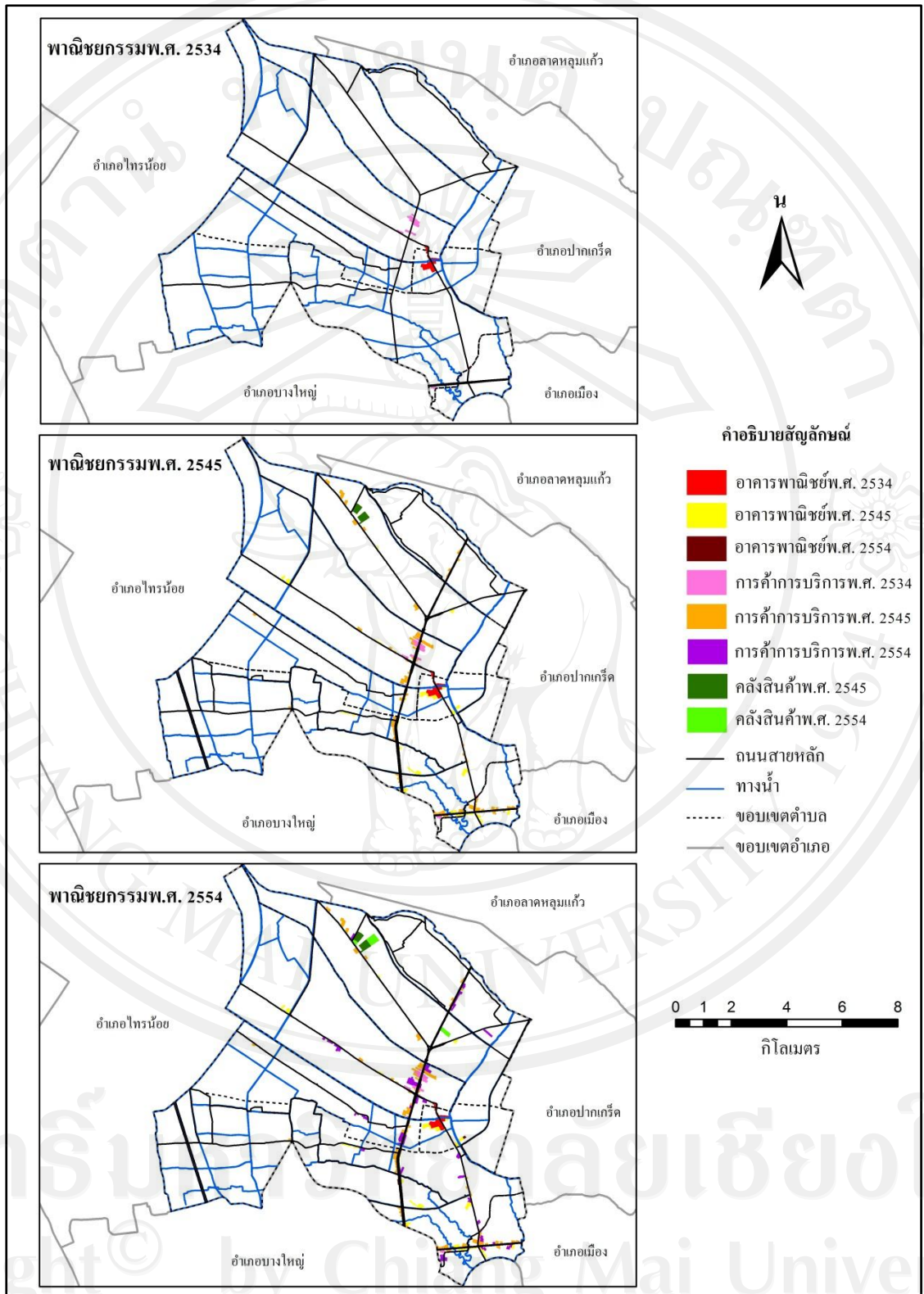
3.5.3 การขยายตัวของคลังสินค้า

สำหรับที่ดินประเภทคลังสินค้าปรากฏในอำเภอบางบัวทองในช่วงที่สองของการศึกษา บริเวณถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ในเขตตำบลละหาร โดยเป็นคลังสินค้าของ 7-Eleven และ เทสโก้โลตัส โดยทั้งสองแห่งมีทำเลที่ตั้งใกล้เคียงกันเป็นแบบลักษณะของการรวมกลุ่ม ในช่วงที่สามมีการขยายตัวของคลังสินค้าเพิ่มเติม โดยเป็นของบริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด บริเวณถนนกาญจนาภิเษกใกล้กับทางแยกต่างระดับบางบัวทอง ซึ่งยังคงอยู่ในเขตตำบลละหาร (ภาพ 3.10) เนื่องจากการใช้ที่ดินประเภทคลังสินค้าต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อสร้างโกดังในการเก็บสินค้าเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากโกดังสู่รถบรรทุกขนาดใหญ่ และต้องอยู่ใกล้ถนนเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการกระจายสินค้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งในเขตตำบลละหารมีทั้งถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ถนนบางบัวทอง-บางคูวัด และถนนกาญจนาภิเษกเชื่อมโยงกันอยู่ โครงข่ายถนนดังกล่าวช่วยให้การกระจายสินค้าจากคลังสินค้าออกสู่ภูมิภาคต่างๆ ทำได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ประกอบกับบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ทางการเกษตรมาก่อนราคาที่ดินจึงไม่สูงมากเจ้าของกิจการจึงสามารถซื้อที่ดินเพื่อสร้างโกดังเก็บสินค้าได้ และยังมีพื้นที่ทางการเกษตรเป็นพื้นที่ข้างเคียงที่สามารถลงทุนเพื่อขยายพื้นที่คลังสินค้าได้ในอนาคต (ภาพ 3.11)

ภาพ 3.10 คลังสินค้าบริษัท 7-Eleven และคลังสินค้าบริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด

การขยายตัวของการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์รวมทั้งอาคารพาณิชย์ การค้าบริการ และคลังสินค้าในทุกช่วงเวลาของการศึกษา เห็นได้ชัดว่าเกิดขึ้นตามแนวถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนกาญจนาภิเษก ถนนรัตนวิบูลย์ ถนนบางกรวย-ไทรน้อย และถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่มีจำนวนช่องทางจราจรหลายช่องทาง เนื่องจากกิจการพาณิชย์เป็นการใช้ที่ดินที่ต้องการความสะดวกในการเข้าถึง จึงตั้งอยู่ริมถนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าที่ใช้บริการ

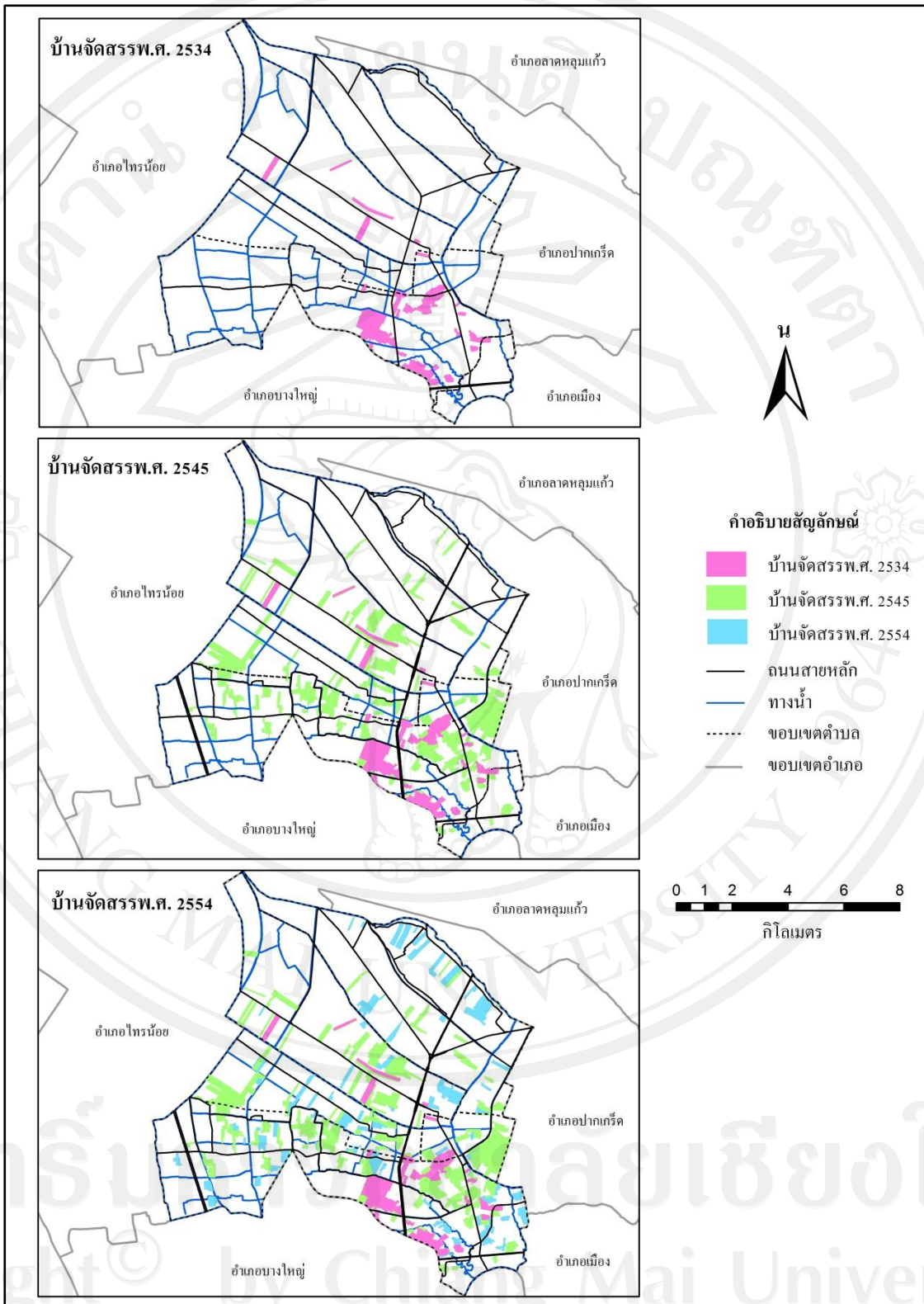
ภาพ 3.11 การขยายตัวของพาณิชย์กรรมในอำเภอบางบัวทอง

3.5.4 การขยายตัวของบ้านจัดสรร

บ้านจัดสรร เป็นการใช้ที่ดินแบบเมืองที่มีสัดส่วนพื้นที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 15.07 โดยในช่วงแรกของการศึกษาพบว่ามีการใช้ที่ดินประเภทบ้านจัดสรรปรากฏในอำเภอบางบัวทอง แล้วบริเวณตำบลโสนลอยและตำบลบางรักพัฒนา ได้แก่ หมู่บ้านชลลดา เป็นต้น จากการสอบถามเกษตรกรที่ทำสวนผักอยู่บริเวณใกล้เคียง ทำให้ทราบว่าในอดีตพื้นที่บริเวณหมู่บ้านดังกล่าวก็เคยเป็นสวนผักมาก่อน แสดงให้เห็นว่าอำเภอบางบัวทองมีการขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ในช่วงแรกของการศึกษา แต่การขยายตัวของเมืองยังกระจุกตัวเป็นกลุ่มใกล้กับตลาดบางบัวทองและตลาดบางใหญ่ตามแนวถนนสายหลัก 2 เส้นทาง คือ ถนนบางกรวย-ไทรน้อย และถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี ในช่วงที่สองของการศึกษาโครงการบ้านจัดสรรที่มีมาก่อนแล้วในช่วงก่อนหน้า มีการขยายพื้นที่โครงการไปสู่แปลงที่ดินข้างเคียงที่เคยเป็นที่รอใช้ประโยชน์มาก่อน ทำให้กลายเป็นโครงการบ้านจัดสรรที่มีขนาดใหญ่ขึ้น นอกจากการขยายตัวของโครงการบ้านจัดสรรเดิมแล้วนั้น ในช่วงเวลานี้ยังมีการขยายตัวของบ้านจัดสรร โครงการใหม่ไปตามถนนกาญจนาภิเษก ถนนบางกรวย-ไทรน้อย (ฝั่งตะวันตก) ถนนบ้านกล้วย-ไทรน้อย ถนนบางไผ่-หนองเพรางาย ที่เชื่อมต่อกับถนนกาญจนาภิเษกอีกต่อหนึ่งเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นในช่วงนี้จึงมีการขยายตัวของบ้านจัดสรรเกิดขึ้นในทุกตำบลของอำเภอบางบัวทอง สำหรับในช่วงที่สามของการศึกษาพบว่าการขยายตัวของบ้านจัดสรรยังเป็นไปในลักษณะเดิม คือ มีการขยายตัวไปตามเส้นทางถนนสายหลัก โดยเป็นการขยายตัวในแปลงที่ดินที่เป็นที่รอใช้ประโยชน์ที่ถูกทิ้งร้างหรือที่ดินที่มีการจัดสรรไว้แล้ว นอกจากนั้นยังพบการขยายตัวของบ้านจัดสรรในพื้นที่ตำบลลำโพตามแนวถนนที่เชื่อมต่อกับถนนกาญจนาภิเษกเพิ่มขึ้นด้วย (ภาพ 3.12 และภาพ 3.13)

ภาพ 3.12 โครงการหมู่บ้านจัดสรรที่กำลังก่อสร้างในพ.ศ. 2555

ภาพ 3.13 การขยายตัวของบ้านจัดสรรในอำเภอบางบัวทอง

ตาราง 3.6 ข้อมูลการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในอำเภอบางบัวทองระหว่างพ.ศ. 2536-2545

ประเภทการจัดสรรที่ดิน	จำนวนการขออนุญาตการจัดสรรที่ดินในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง (โครงการ)										รวม
	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	
-ที่ดินเปล่า		2									2
-อาคารพาณิชย์	1		1								2
-บ้านแถว	1	5	5	7	2	2				2	24
-บ้านเดี่ยว		3									3
-บ้านแถว/ที่ดินเปล่า		3		1	4			1		1	10
-บ้านเดี่ยว/ที่ดินเปล่า	1				1	1	2	2		1	8
-บ้านแถว/อาคารพาณิชย์		7	4	5	7	1	1	1			26
-บ้านแฝด/อาคารพาณิชย์		1									1
-บ้านแถว/บ้านแฝด	1			1	1	1				2	6
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว		1	1							1	3
-บ้านแถว/อาคารพาณิชย์/ ที่ดินเปล่า				1		1		1			3
-บ้านแถว/บ้านแฝด/ ที่ดินเปล่า	1	1		1					1		4
-บ้านแถว/บ้านแฝด/ อาคารพาณิชย์			2								2
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/ ที่ดินเปล่า		1	2	1							4
-บ้านเดี่ยว/อาคารพาณิชย์/ ที่ดินเปล่า			1		1						2
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/ อาคารพาณิชย์	1				1			1			3
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/ อาคารพาณิชย์/ที่ดินเปล่า		4	1	1							6
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/บ้านแฝด/ อาคารพาณิชย์/ที่ดินเปล่า					1						1
รวม	6	28	17	18	18	6	3	6	1	7	110

ที่มา: กรมที่ดิน. “รายละเอียดการจัดสรรที่ดินอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี.”

(ระบบออนไลน์)

ตาราง 3.7 ข้อมูลการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในอำเภอบางบัวทองระหว่างพ.ศ. 2546-2554

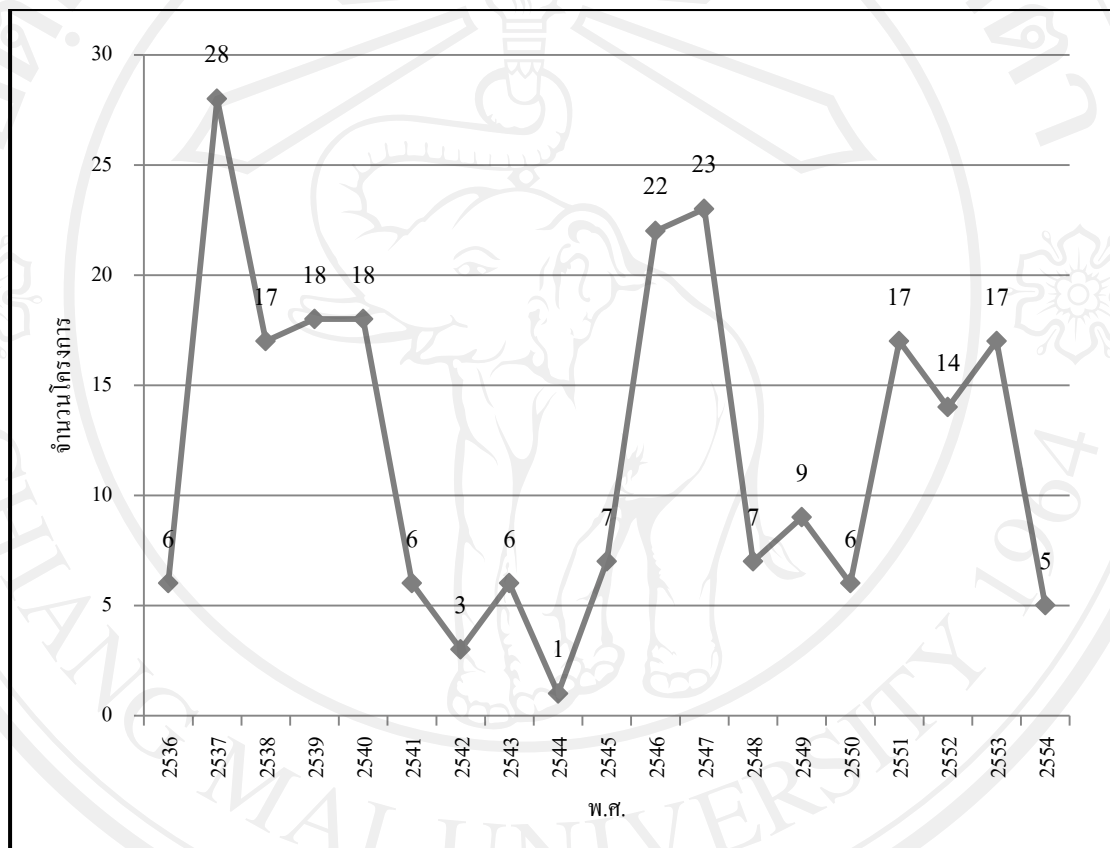
ประเภทการจัดสรรที่ดิน	จำนวนการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง (โครงการ)									รวม
	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	
-ที่ดินเปล่า	2	1	1	2		2		1		9
-บ้านแถว	4	3	2			4	4	4	1	22
-บ้านเดี่ยว	4	7	3	2	1	3	3	5	1	29
-บ้านแถว/ที่ดินเปล่า		1					1			2
-บ้านเดี่ยว/ที่ดินเปล่า	2	1		2	2	2	1			10
-บ้านแถว/อาคารพาณิชย์	1	1					1	4	1	8
-บ้านแฝด/อาคารพาณิชย์									2	2
-บ้านแถว/บ้านแฝด	2	3					1	1		7
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว		2		1	1	2	1	1		8
-บ้านเดี่ยว/อาคารพาณิชย์							1			1
-บ้านแถว/อาคารพาณิชย์/ที่ดินเปล่า			1							1
-บ้านแถว/บ้านแฝด/ที่ดินเปล่า	1	1								2
-บ้านแถว/บ้านแฝด/อาคารพาณิชย์	1					1				2
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/ที่ดินเปล่า	1						1			2
-บ้านเดี่ยว/อาคารพาณิชย์/ที่ดินเปล่า		1				1		1		3
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/อาคารพาณิชย์	3	2			2					7
-บ้านเดี่ยว/บ้านแถว/อาคารพาณิชย์/ ที่ดินเปล่า	1			2		2				5
รวม	22	23	7	9	6	17	14	17	5	120

ที่มา: กรมที่ดิน. “รายละเอียดการจัดสรรที่ดินอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี.”

(ระบบออนไลน์)

จากตาราง 3.6 และ 3.7 ข้อมูลการขออนุญาตจัดสรรที่ดินของกรมที่ดิน พบว่าในพ.ศ. 2536-2554 พื้นที่อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินจำนวนทั้งสิ้น 230 โครงการ แบ่งออกเป็นสามช่วงเวลา คือ การขออนุญาตจัดสรรที่ดินในช่วงก่อนพ.ศ. 2539 การขออนุญาตจัดสรรที่ดินในช่วงพ.ศ. 2539-2545 และการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในช่วงพ.ศ. 2546-2554 ตามช่วงเวลาในการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในทั้งสามช่วงเวลามีจำนวน 51 โครงการ 59 โครงการ และ 120 โครงการตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าที่ดินในพื้นที่อำเภอบางบัวทองเป็นที่ต้องการของนักลงทุนในการดำเนินธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ จากข้อมูลการขออนุญาตจัดสรรที่ดินดังกล่าวข้างต้นพบว่าประเภทการจัดสรรที่ดินที่มีการขออนุญาตส่วนใหญ่

เกี่ยวข้องกับกิจการที่อยู่อาศัยหรือโครงการบ้านจัดสรร แม้ว่าจากข้อมูลการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในพื้นที่อำเภอบางบัวทองแสดงให้เห็นถึงการขยายตัวเพิ่มขึ้นของบ้านจัดสรรในทุกช่วงเวลา แต่เมื่อพิจารณาจำนวนโครงการที่มีการขออนุญาตเป็นรายปี (ภาพ 3.14) เป็นที่สังเกตว่าในแต่ละปีมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ซึ่งจำนวนการขออนุญาตจัดสรรในแต่ละปีนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอำเภอบางบัวทอง

ภาพ 3.14 สถิติการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในอำเภอบางบัวทองระหว่างพ.ศ. 2536-2554

ตั้งแต่พ.ศ. 2532-2533 ประเทศไทยเริ่มการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ และมีความต้องการที่ดินเพื่อการพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานครกลายเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ที่มีประชาชนอพยพเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก รายได้ที่เพิ่มขึ้นทำให้สามารถเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยได้ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดิน โดยเฉพาะในช่วงพ.ศ. 2536-2538 ซึ่งเป็นยุคเฟื่องฟูของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เห็นได้จากในช่วงพ.ศ. 2536-2538 อำเภอบางบัวทองมีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยมากถึง 51 โครงการ โดยปีที่มีจำนวนการขออนุญาต

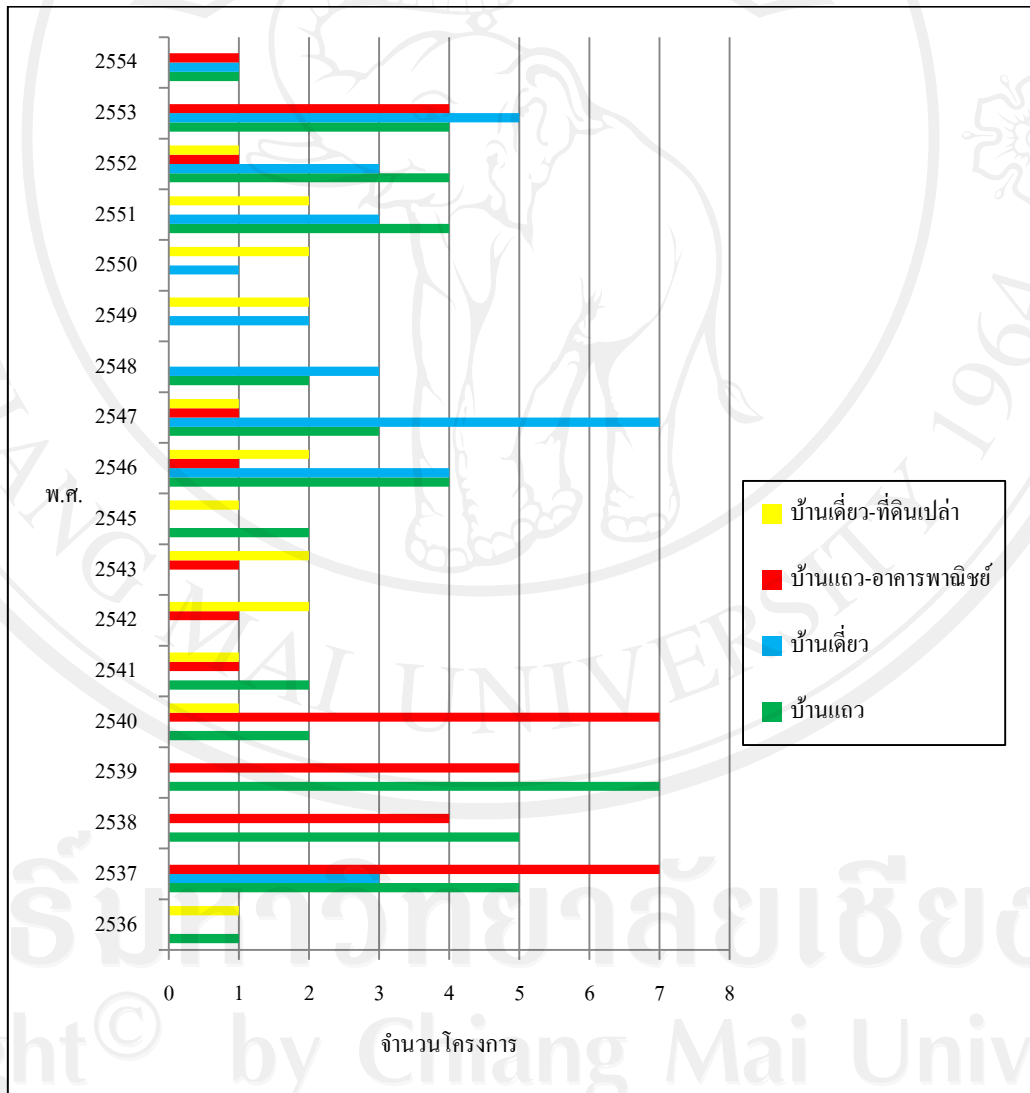
มากที่สุด คือ พ.ศ. 2537 จำนวน 28 โครงการ แม้ว่าในช่วงพ.ศ. 2539-2540 เศรษฐกิจของประเทศประสบปัญหาและชะลอตัวลง แต่ก็ยังมีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในอำเภอบางบัวทองเป็นจำนวนมากถึง 36 โครงการ สาเหตุที่แม้ว่ามีปัญหาเศรษฐกิจแต่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ยังมีการขยายตัวอยู่นั้น เป็นเพราะธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีการเติบโตช้า คือ ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งกว่าจะก่อสร้างเสร็จ ดังนั้นแม้ว่าในพ.ศ. 2540 ที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจจึงยังมีการขออนุญาตการจัดสรรที่ดินเพื่อธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อยู่ ซึ่งผลจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในเวลาต่อมา เห็นได้จากจำนวนการขออนุญาตจัดสรรที่ดินพ.ศ. 2541-2545 ที่มีจำนวนลดลงจากช่วงเวลาก่อนหน้าอย่างเด่นชัด จากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงนั้นส่งผลให้ความต้องการที่อยู่อาศัยลดลง ประกอบกับจำนวนโครงการบ้านจัดสรรในช่วงก่อนหน้าที่มีจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถขายได้หมดจึงเกิดภาวะอุปทานล้นตลาด ดังนั้นในช่วงเวลานี้จึงมีจำนวนบ้านจัดสรรใหม่เกิดขึ้นน้อย ภายหลังจากพ.ศ. 2545 เศรษฐกิจกลับมาฟื้นตัวส่งผลให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์กลับมาเจริญเติบโตอีกครั้ง ดังเห็นได้จากจำนวนโครงการที่มีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินที่กลับมาเพิ่มขึ้น ประกอบกับการกระตุ้นเศรษฐกิจจากทางภาครัฐที่มีการให้กู้เงินและกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ซื้อที่อยู่อาศัยต่ำ ทำให้เกิดการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อีกครั้ง

ส่วนในช่วงพ.ศ. 2548-2550 จำนวนการขออนุญาตจัดสรรที่ดินในอำเภอบางบัวทองลดลงอีกครั้ง ซึ่งเป็นช่วงที่มีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศ ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ประกอบกับการปรับตัวสูงขึ้นของอัตราดอกเบี้ย ทำให้การขยายตัวของอสังหาริมทรัพย์ลดลงจากช่วงเวลาก่อนหน้า ภายหลังจากเมื่อเศรษฐกิจกลับมาฟื้นตัวมีแนวโน้มคงมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ฟื้นตัวกลับมา การขออนุญาตจัดสรรที่ดินในอำเภอบางบัวทองมีจำนวนโครงการเพิ่มขึ้นจากช่วงเวลาก่อนหน้า ประกอบกับการวางแผนการลงทุนในโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วงซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ เป็นตัวเหนี่ยวนำให้เกิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามแนวรถไฟฟ้าและบริเวณรัศมีใกล้เคียง ดังเห็นได้จากป้ายโฆษณาบ้านจัดสรรที่บอกทำเลที่ตั้งใกล้เส้นทางรถไฟฟ้าสายสีม่วงเพื่อชักจูงใจลูกค้า (ภาพ 3.15) สำหรับในพ.ศ. 2554 จำนวนการขออนุญาตจัดสรรที่ดินเพื่อประกอบกิจการอสังหาริมทรัพย์ลดลงจากพ.ศ. 2553 เป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่อำเภอบางบัวทองประสบปัญหาน้ำท่วมหนักทั้งอำเภอเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ส่งผลให้เกิดการหยุดชะงักของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ตามไปด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่าการขยายตัวของบ้านจัดสรรในอำเภอบางบัวทองเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่อำเภอบางบัวทองเป็นบริเวณที่นักลงทุนหรือนักเก็งกำไรด้านอสังหาริมทรัพย์ให้ความสนใจและมีความต้องการในการลงทุน การขยายตัวของบ้านจัดสรรอาจมากบ้างน้อยบ้างในแต่ละช่วงเวลา แต่ก็ยังมีการขยายตัวของโครงการบ้านจัดสรรใหม่ปรากฏให้เห็นในทุกช่วงเวลา

ภาพ 3.15 ป้ายโฆษณาโครงการบ้านจัดสรร

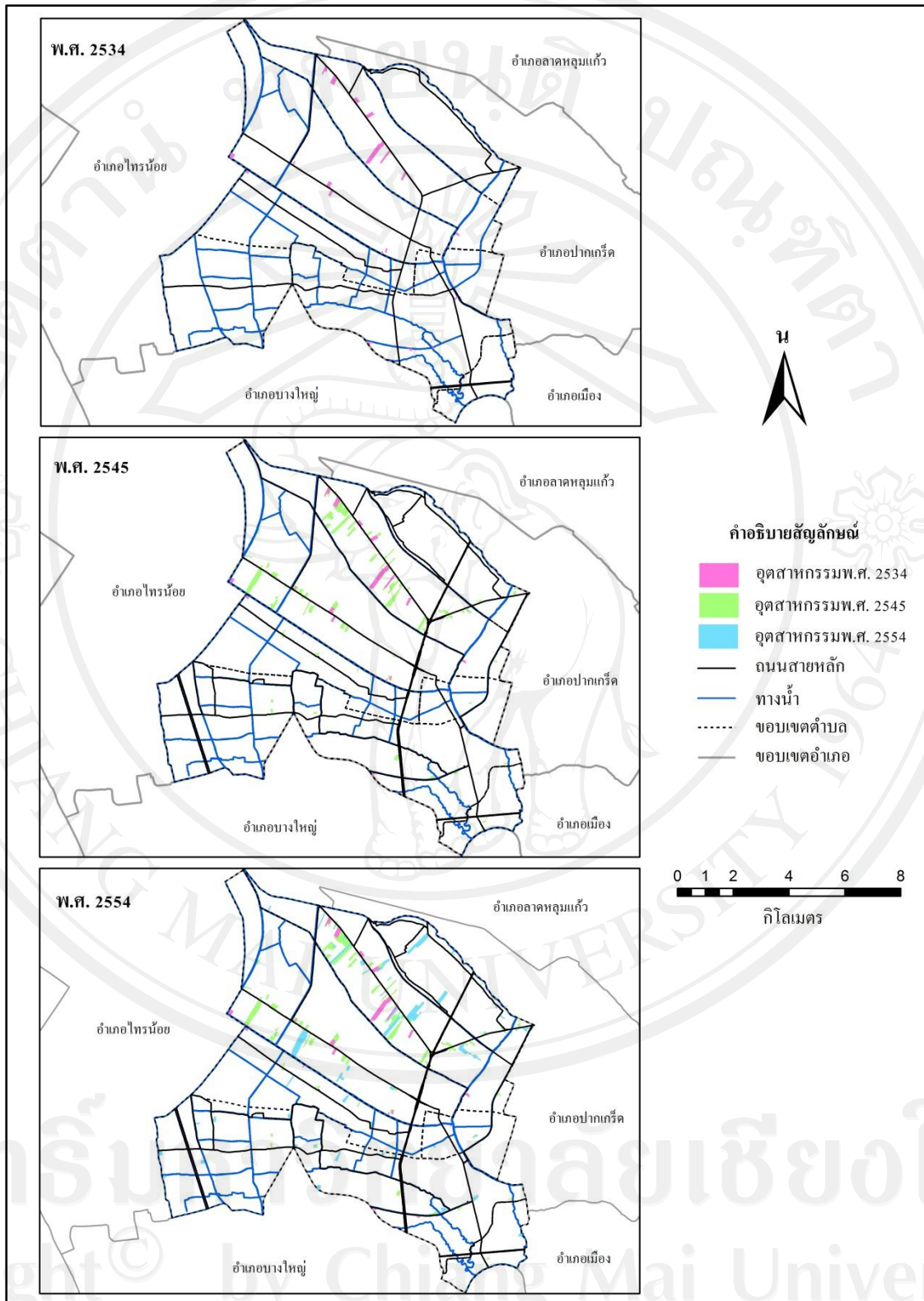

ภาพ 3.16 ประเภทการขออนุญาตจัดสรรที่ดินที่มีจำนวนสูงสุด 4 อันดับ พ.ศ. 2536-2554

จากภาพ 3.16 ประเภทของการขออนุญาตจัดสรรที่ดินที่เกิดขึ้นในอำเภอบางบัวทองที่มีจำนวนมากที่สุด 4 อันดับ คือ บ้านแถว บ้านแถว-อาคารพาณิชย์ บ้านเดี่ยว และบ้านเดี่ยว-ที่ดินเปล่า โดยเมื่อพิจารณาตามช่วงเวลาในการศึกษา พบว่าในช่วงแรกประเภทการขออนุญาตจัดสรรที่ดินที่มีจำนวนมากที่สุด คือ บ้านแถว-อาคารพาณิชย์ (ลำดับที่ 1) และบ้านแถว (ลำดับที่ 2) ส่วนการขออนุญาตจัดสรรที่ดินประเภทบ้านเดี่ยวมีจำนวนน้อย โดยมีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินประเภทบ้านเดี่ยว-ที่ดินเปล่าในพ.ศ. 2536 และประเภทบ้านเดี่ยวในพ.ศ. 2537 แสดงให้เห็นว่าในช่วงแรกนี้โครงการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยในอำเภอบางบัวทองส่วนใหญ่เป็นโครงการขนาดเล็ก ไม่ต้องใช้พื้นที่มาก และมีราคาไม่แพง ในช่วงที่สองประเภทการขออนุญาตจัดสรรที่ดินที่พบมากที่สุดยังเป็นประเภทบ้านแถว-อาคารพาณิชย์ และบ้านแถวเช่นเดียวกับช่วงก่อนหน้า โดยในช่วงเวลานี้ไม่มีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินประเภทบ้านเดี่ยว แสดงให้เห็นว่าที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก ราคาไม่แพง ยังเป็นที่ต้องการและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในช่วงที่สามมีการขออนุญาตจัดสรรที่ดินประเภทบ้านเดี่ยวมากที่สุด แตกต่างจากช่วงแรกและช่วงที่สองอย่างเด่นชัด รองลงมา คือ บ้านแถว บ้านเดี่ยว-ที่ดินเปล่า และบ้านแถว-อาคารพาณิชย์ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าความต้องการที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงไป คือ ประชาชนต้องการอาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวที่มีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น มีเนื้อที่ในบ้านเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ประกอบกับเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและการปล่อยกู้ในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำ ทำให้ประชาชนสามารถกู้เงินมาซื้อบ้านเดี่ยวที่มีราคาสูงขึ้นได้

3.5.5 การขยายตัวของอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมในอำเภอบางบัวทองมีการกระจุกตัวตามถนนสายหลัก 3 เส้นทาง คือ ถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ถนนบางบัวทอง-บางคูวัด และถนนบางกรวย-ไทรน้อย โดยในช่วงแรกอุตสาหกรรมกระจายตัวตามแนวถนนดังกล่าวในเขตตำบลละหารซึ่งเป็นบริเวณรอบนอกของอำเภอ อยู่ไกลจากแหล่งศูนย์กลางทางการค้าและการบริการและแหล่งชุมชน (ตลาดบางบัวทอง) ต่อมาในช่วงที่สองพบการขยายตัวเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมใหม่ตามแนวถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับช่วงเวลาก่อนหน้า และมีการขยายตัวไปตามถนนบางบัวทอง-บางคูวัดในตำบลละหารต่อเนื่องไปจนถึงตำบลลำโพ และถนนบางกรวย-ไทรน้อยในเขตตำบลบางบัวทอง เป็นที่สังเกตว่าทั้งทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรมทั้งเก่าและที่เกิดขึ้นใหม่พบอยู่ในบริเวณที่ห่างไกลจากชุมชน เพราะมีราคาที่ดินถูกกว่า ซึ่งในช่วงที่สามพบการขยายตัวเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมตามแนวถนนสายหลักเส้นเดียวกับช่วงเวลาก่อนหน้าในเขตตำบลละหารและตำบลบางบัวทอง และพบการขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตตำบลลำโพเพิ่มขึ้นด้วย (ภาพ 3.17) โดยอุตสาหกรรมที่พบในอำเภอบางบัวทองส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของเมือง ได้แก่ อุตสาหกรรมเลนส์แว่นตา อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ อุตสาหกรรมพลาสติก อุตสาหกรรมน้ำแข็ง เป็นต้น

ภาพ 3.17 การขยายตัวของอุตสาหกรรมระหว่างพ.ศ. 2534-2554

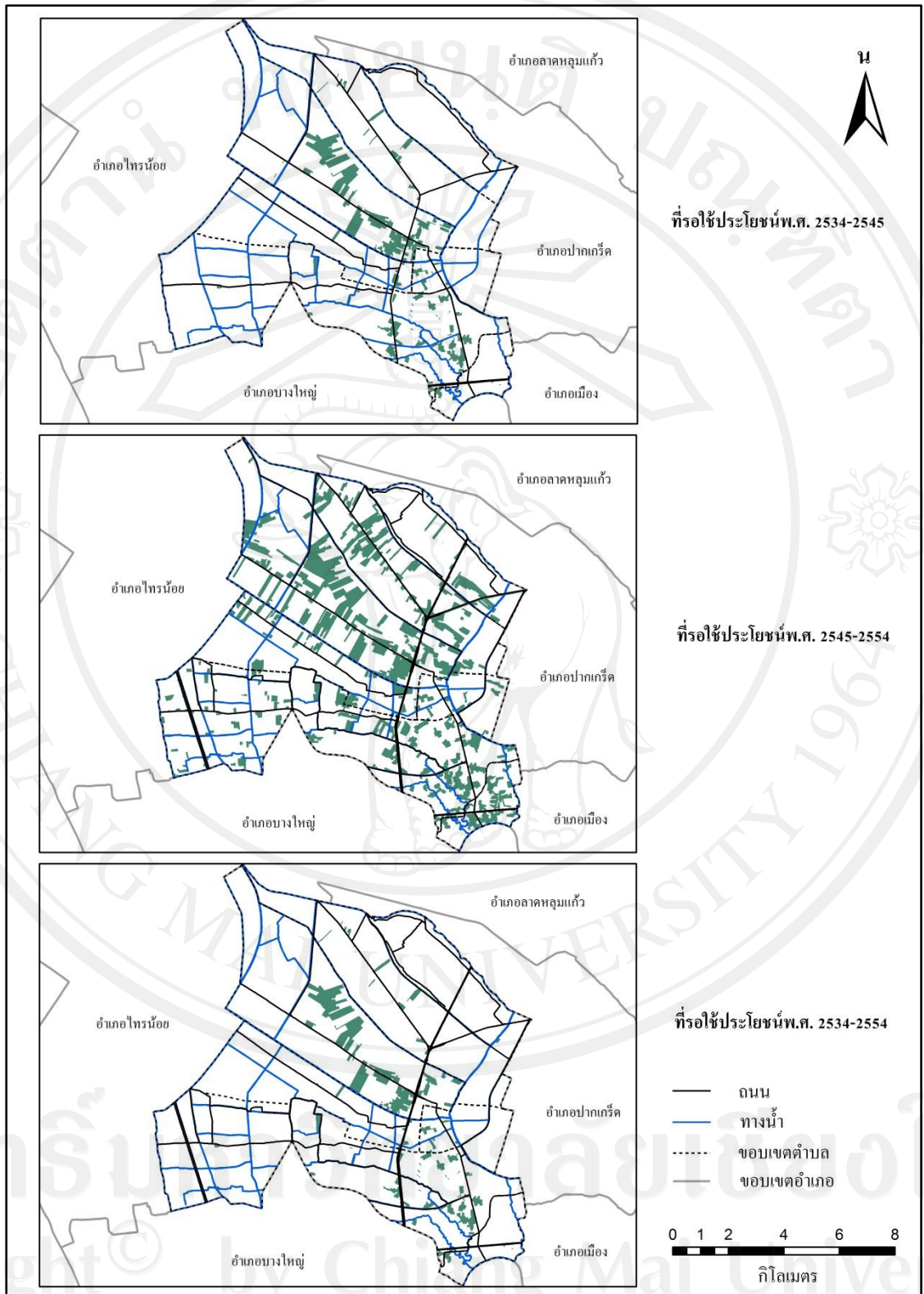
3.5.6 การขยายตัวของที่รอใช้ประโยชน์

สำหรับที่รอใช้ประโยชน์นั้นพบว่าการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงแรกพบการกระจายตัวของที่รอใช้ประโยชน์ตามถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี และถนนบางกรวย-ไทรน้อย มีลักษณะเป็นแปลงที่ดินขนาดใหญ่ โดยมีด้านใดด้านหนึ่งติดกับถนน และขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ด้านใน ในช่วงที่สองพบว่าการขยายตัวเป็นไปในลักษณะเดิม คือ มีการกระจายตัวไปตามเส้นทางถนนสายหลักทุกเส้นทาง หนาแน่นบริเวณสี่แยกบางบัวทอง สี่แยกบางพลู และทางแยกต่างระดับบางบัวทอง ซึ่งเป็นบริเวณจุดตัดของถนนสายหลัก แปลงที่ดินรอใช้ประโยชน์มีขนาดเล็กลงจากช่วงเวลาก่อนหน้า สำหรับในช่วงที่สามการขยายตัวและทำเลที่ตั้งของที่รอใช้ประโยชน์ยังเป็นในลักษณะเดียวกับสองช่วงเวลาก่อนหน้า เป็นที่สังเกตว่าแปลงที่ดินหลายแปลงเป็นแปลงเดียวกับที่ปรากฏในช่วงที่สอง ซึ่งยังไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ทำให้ที่รอใช้ประโยชน์ที่ถูกทิ้งไว้นานมีวัชพืชขึ้นปกคลุมเป็นจำนวนมาก (ภาพ 3.18 และภาพ 3.19)

ภาพ 3.18 ที่รอใช้ประโยชน์ที่ถูกทิ้งร้าง

จากความหมายของพื้นที่ชานเมืองที่เสนอโดย Dobriner (1958) ที่อธิบายว่าชานเมืองคือพื้นที่ของชุมชนหรือสังคมที่อยู่ด้านนอกถัดออกมาจากบริเวณศูนย์กลางเมือง โดยเป็นอิสระในด้าน การปกครอง แต่ยังคงพึ่งพาเมืองในด้านเศรษฐกิจในการเป็นแหล่งจ้างงานและศูนย์รวมทางการค้า และการบริการ ส่วนบริเวณขอบของเมืองเป็นพื้นที่ชานเมืองที่เชื่อมต่อกับชนบททำหน้าที่เป็น โชนกั้นระหว่างเมืองกับชนบท ถือเป็นจุดสิ้นสุดการบริการของเมืองและจุดเริ่มต้นของชนบทนั้น เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับพื้นที่อำเภอบางบัวทองพบว่า พื้นที่อำเภอบางบัวทองมีลักษณะเป็นพื้นที่ชานเมืองเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในด้านของทำเลที่ตั้งนั้นพื้นที่อำเภอบางบัวทองอยู่ถัดออกมาจากบริเวณกรุงเทพมหานคร อำเภอเมืองนนทบุรี และอำเภอปากเกร็ด ซึ่งมีการผสมผสานเนื้อเมืองเดียวกันกลายเป็นบริเวณศูนย์กลางทางการค้าและการบริการขนาดใหญ่ ในด้านการปกครองก็

ภาพ 3.19 ที่รอใช้ประโยชน์ที่ถูกปล่อยทิ้งร้างยังไม่มีการนำไปใช้ประโยชน์ที่ดิน

พบว่าอำเภอบางบัวทองมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่คอยดูแลจัดการพื้นที่ของตนเอง ส่วนในด้านการค้าและการบริการนั้น พื้นที่อำเภอบางบัวทองไม่ได้พึ่งพากรุงเทพมหานครเพียงอย่างเดียว เพราะมีการพัฒนาศูนย์กลางทางการค้าและการบริการของตนเอง (ตลาดบางบัวทอง) ซึ่งสามารถตอบสนองและให้บริการประชาชนในพื้นที่ได้ แต่ในเรื่องของการจ้างงานนั้นพบว่ากรุงเทพมหานครยังเป็นแหล่งจ้างงานนอกภาคการเกษตรที่สำคัญ แรงงานที่ต้องการทำงานนอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่ยังไปหางานทำในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากงานนอกภาคการเกษตรในพื้นที่อำเภอบางบัวทองที่มีอยู่ยังไม่สามารถรองรับปริมาณแรงงานทั้งหมดได้ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าอำเภอบางบัวทองมีลักษณะหลายประการในการเป็นพื้นที่ชานเมือง

ในส่วนของหน้าที่ของพื้นที่ชานเมืองที่เสนอโดย Schmore (1958) ที่ระบุว่า แต่เดิมพื้นที่ชานเมืองเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรและการอยู่อาศัย เพราะมีความสะดวกในการเดินทางจากศูนย์กลางเมืองและสภาพแวดล้อมที่ดี แต่เมื่อเมืองมีการพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจส่งผลให้พื้นที่ชานเมืองเป็นที่ต้องการของอุตสาหกรรมด้วยเช่นกัน เพราะมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินกิจการอุตสาหกรรม รวมทั้งธุรกิจและการค้าเพราะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคจำนวนมากนั้น สอดคล้องกับลักษณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอบางบัวทองด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในช่วงก่อนพ.ศ. 2539 พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบางบัวทองเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร มีการขยายตัวของกิจกรรมของเมือง ได้แก่ บ้านจัดสรรและอุตสาหกรรมปรากฏให้เห็นเพียงเล็กน้อย ต่อมาในช่วงพ.ศ. 2539-2545 มีการขยายตัวของกิจกรรมของเมืองโดยเฉพาะบ้านจัดสรร เนื่องจากมีการพัฒนาถนนเชื่อมโยงระหว่างอำเภอบางบัวทองกับกรุงเทพมหานครในหลายเส้นทาง ทำให้การเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานครเป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็ว ประกอบกับข้อได้เปรียบทางด้านสภาพแวดล้อมที่ยังอยู่ในสภาพดีเพราะยังมีพื้นที่การเกษตรปรากฏอยู่เกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด (ร้อยละของพื้นที่เกษตรต่อพื้นที่เมืองเท่ากับ 49:51 จากตาราง 3.2) ซึ่งในช่วงเวลานี้นอกจากการขยายตัวของบ้านจัดสรรแล้ว ยังพบการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการค้าบริการเกิดขึ้นด้วย พื้นที่อำเภอบางบัวทองเอื้อต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมเนื่องจากมีโครงข่ายถนนเชื่อมโยงทั้งกับกรุงเทพมหานครและภูมิภาค สะดวกต่อการขนส่งวัตถุดิบและสินค้า และมีพื้นที่การเกษตรที่สามารถรองรับการขยายตัวของโรงงานได้ ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการประกาศใช้มาตรการด้านผังเมืองในการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ และจากการขยายตัวของกิจกรรมของเมืองดังกล่าวข้างต้นควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรจึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของการค้าและการบริการตามมาเนื่องจากมีปริมาณผู้บริโภคหรือลูกค้ามากขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทั้งในด้านของทำเลที่ตั้งและบทบาทหน้าที่แล้วนั้น อำเภอบางบัวทองกลายเป็นพื้นที่ชานเมืองของกรุงเทพมหานครที่ต้องทำหน้าที่รองรับการขยายตัวของเมืองเข้ามาในพื้นที่

3.7 สรุป

พื้นที่อำเภอบางบัวทองมีการทำการเกษตรมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ระบบเกษตรที่พบมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเกษตรกึ่งยังชีพกึ่งการค้าเป็นระบบเกษตรเพื่อการค้าที่เน้นการทำเกษตรแบบเข้มเพื่อให้ได้ผลผลิตปริมาณมากจำหน่ายสู่ตลาด เกษตรกรนำเอาเครื่องจักรทางการเกษตรเข้ามาใช้ในการทำการเกษตรมากขึ้นเพื่อทดแทนแรงงานคนและสัตว์ ช่วยลดระยะเวลาในการทำการเกษตรแต่ละขั้นตอน ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มจำนวนรอบในการทำการเกษตรต่อปี และมีผลผลิตจำหน่ายออกสู่ตลาดในปริมาณมากกว่าตอนทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพกึ่งการค้า นอกจากนี้ยังนำปฏิกวีทยาศาสตร์และสารเคมีเข้ามาใช้ในการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตเพื่อตอบสนองต่อตลาดที่ต้องการผลผลิตจำนวนมาก สำหรับอำเภอบางบัวทองมีการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรมาเป็นแบบเพื่อการค้ามาเป็นระยะเวลานาน เพราะมีทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางของประเทศ จึงมีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาช่วยในการทำการเกษตร ประกอบกับความเหมาะสมของพื้นที่ทั้งลักษณะภูมิประเทศและปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรที่มีอย่างพอเพียง ทำให้อำเภอบางบัวทองสามารถรองรับการทำการเกษตรแบบเข้มที่ต้องมีการใช้ที่ดินตลอดทั้งปีได้ แม้ว่าการเป็นพื้นที่ชานเมืองของกรุงเทพมหานครเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในการทำการเกษตร แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้อำเภอบางบัวทองได้รับอิทธิพลการขยายตัวของเมืองบุกรุกเข้ามาในพื้นที่ทางการเกษตร ดังนั้นการใช้ที่ดินจึงมีลักษณะปะปนกันระหว่างการใช้ที่ดินทางการเกษตรกับการใช้ที่ดินแบบเมือง โดยในพ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นตัวแทนช่วงแรกในการศึกษา อำเภอบางบัวทองมีลักษณะการใช้ที่ดินแบบเมืองปรากฏให้เห็นแล้ว แต่มีสัดส่วนน้อยและมีการกระจุกตัวอยู่บริเวณศูนย์กลางทางการค้าและบริการของอำเภอ พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอยังคงเป็นพื้นที่ทางการเกษตร (ร้อยละ 76.54) จากลักษณะการใช้ที่ดินที่ปรากฏในช่วงแรกอำเภอบางบัวทองจึงยังถือได้ว่าเป็นพื้นที่ชนบทที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นหลัก แต่จากอิทธิพลการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้นส่งผลให้พื้นที่เกษตรลดลงและถูกแทนที่ด้วยพื้นที่สิ่งปลูกสร้างจนในพ.ศ. 2554 พบว่าพื้นที่เกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.71) ของอำเภอถูกเปลี่ยนเป็นการใช้ที่ดินแบบเมือง สำหรับการี่ใช้ที่ดินทางการเกษตรของอำเภอบางบัวทองประกอบด้วยการใช้ที่ดิน 3 ประเภทหลัก คือ ที่นา สวนผัก และสวนไม้ผล โดยที่นามีพื้นที่มากที่สุดและมีการกระจายตัวไปทั่วทั้งพื้นที่ ในขณะที่สวนผักและสวนไม้ผลซึ่งเป็นแบบยกทรงมีการกระจุกตัวอยู่ตามริมคลองเพื่อความสะดวกในการผันน้ำเข้าสู่แปลงเกษตร ในส่วนของการใช้ที่ดินแบบเมืองนั้น ประกอบด้วยการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม ราชการและสาธารณูปโภค และที่ว่างเปล่า ซึ่งพบว่าการใช้ที่ดินแบบเมืองมีพื้นที่เพิ่มขึ้นในทุกประเภทการใช้ที่ดิน โดยมีที่รอใช้ประโยชน์และบ้านจัดสรรเป็นการใช้ที่ดินแบบเมืองที่มีพื้นที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด กิจกรรมของเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นตามแนวถนน ได้แก่ ถนนบางบัวทอง-บางคูวัด

ถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ถนนรัตนธิเบศร์ และถนนกาญจนาภิเษก ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมทั้งพื้นที่ในแต่ละตำบลของอำเภอและจังหวัดนนทบุรีกับจังหวัดใกล้เคียงเข้าด้วยกัน ในส่วนของลักษณะการขยายตัวของเมืองนั้นพบว่า ในช่วงแรกเป็นการขยายตัวออกจากศูนย์กลางทางการค้าและการบริการ (ตลาดบางบัวทอง) โดยรอบแบบไม่สม่ำเสมอ โดยขยายตัวมากไปตามถนนที่ตัดผ่านศูนย์กลางดังกล่าว ภายหลังจากการสร้างถนนกาญจนาภิเษกเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคพบว่า การขยายตัวของเมืองกระจุกกระจายไปตามถนนสายหลัก โดยแทรกตัวอยู่ระหว่างพื้นที่เกษตรและพื้นที่ชุมชน